

*Městská knihovna A. Marka
v Turnově*

STOOSMDESÁTILETÁ

1820 - 2000

OBSAH publikace a její autoři:

STOOSMDESÁTILETÁ JUBILANTKA

	str.
- Listování stránkami její historie
<i>Danuše ALTOVÁ</i>	2 - 38
- Z příspěvků přátel turnovské knihovny
<i>Jaromír HORÁČEK</i>
<i>Jan SOLOVJEV</i>
<i>Ivo ŠTUKA</i>
<i>Ilona BORSKÁ</i>
<i>Hana HLUBUČKOVÁ</i>	39 - 47
- Knihovnická práce vrcholí činností
v oddělení pro děti a mládež	48 - 64
- Granát a Granátek - na další cestu knihovny
<i>Marie KUBÁTOVÁ</i>	

180 LET MĚSTSKÉ KNIHOVNY

Městská knihovna Antonína Marka, Jeronýmova 517, 511 01 Turnov

STOOSMDESÁTILETÁ JUBILANTKA

*"Kdyby vymřely knihy,
kdyby knihovny lehly popelem,
hlas lidu a hlas domoviny
byl by jen džbán z nepálené hlíny,
zůstal by bez vína."*

Jiří Karen

LISTOVÁNÍ STRÁNKAMI JEJÍ HISTORIE

Stejně jako v jiných oblastech v naší vlasti, tak i na Turnovsku měla kniha tradičně nezastupitelný vliv na vývoj kulturního života. Městská knihovna Antonína Marka v Turnově si 27. prosince 2000 připomíná 180 let své činnosti.

Prošla za toto období dynamickou dobou 19. i 20. století pochopitelně s výraznými změnami - jak po materiální stránce - promítající se v samotném jejím umístění a vybavení, tak po stránce organizační. Několikrát se měnil i její název a vesměs se rozšiřoval okruh jejích činností. Podstata však zůstává:

Turnovská knihovna se vždy snažila o to, aby čtenářům poskytovala svými fondy zábavu i poučení, aby nabídla své poctivé služby. A jak na to reagovali naši čtenáři? Dovolte mi krátkou citaci jednoho z nich: *„...přicházíme tam uondaní, abychom si vydychli a odpočali, přicházíme tam vyhladovělí a žízniví, abychom se nasýtli a napili pramenitého zdroje tištěného slova.“*

Co může víc potěšit knihovnické srdce, než takovému přirozené vyznání? Mít radost z každého nového čtenáře, přivítat i ty, co ještě váhají - to je krédo naší práce. A především mít možnost vidět rozzářené dětské oči a slyšet veselý smích, který zaznívá až ke mně do kanceláře, když se ti mali nezbedové ženou po schodech nahoru do dětského oddělení - to je smyslem našeho snažení! Každodenně podávat pomocnou ruku těm, kteří potřebují poradit, být posluchačem a také důvěrníkem - to všechno a ještě něco navíc, je knihovnická práce.

Přicházejí k nám třeba si jen posedět a odpočinout po práci při výběru a čtení knih a časopisů, přicházejí k nám pro důležité informace, které najdou už i u nás na internetu, přicházejí k nám, protože se těší, co nového jim knihovna připravila. A to je dobře. Knihovna žije, knihovna dýchá, knihovna má své čtenáře, posluchače, uživatele.

I když archivní materiály nejsou úplné, lze v nich přesto sledovat poměrně přesně vývoj naší veřejné knihovny v Turnově. Projděme se maličko její pohnutou historií!

Jakých bylo těch 180 let? Jednotlivá léta přinášela pro tu naši širitelku moudra, zábavy i vzdělanosti zkušenosti dobré, ale i špatné, a tak není divu, že jí také vryla vrásky do čela. Musela se mnohokrát potýkat s nedostatkem finančních prostředků, řešit problémy s nedůstojným vybavením a umístěním, s nedostačujícím personálním obsazením... Ale nevzdala se. Statečně odolávala nepříznivému osudu, houževnatě čelila všem poryvům a bouřím, statečně bojovala o své místo na slunci a to si také uhájila. Pevně věřím, že si je uhájí dalších 180 let...

A jak se tedy naše turnovská knihovna "narodila"?

Za vším stojí člověk - nadšenec a obětavec, jehož jméno dnes nese hrdě ve svém názvu - Antonín M a r e k.

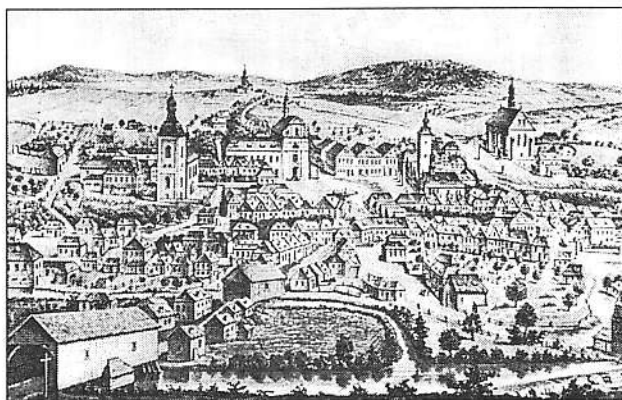
Vraťme se tedy do časů dávno minulých, do časů, z jejichž historie můžeme čerpat a poučit se pro přítomnost i budoucnost. Otevřme knihu s listy dávno omšelými a věkem zežloutlými.

Osudy turnovské knihovny byly dramatické a pestré a jsou úzce spjaty s vývojem a rozvojem města Turnova. Proto mi dovolte v úvodu uvést velice stručnou historii Turnova do počátku 19. století - do roku 1820, který je pro turnovskou knihovnu význačný.

Vstupujeme do malebné krajiny nazývané Český ráj. Do srdce Českého ráje - města Turnova, založeného někdy před rokem 1272 bratry Jaroslavem a Havlem z Lemberka a z rodu Markvarticů. Přicházíme do města, známého už od vlády císaře Rudolfa II. výrobou šperků s českými granáty a drahými kameny. V dějinách Turnova se nejzřetelněji zapsali šlechtici Zdeněk a Jindřich z Valdštejna, Markvart z Vartenberka, Albrecht z Valdštejna, a dokonce i český král Václav IV. Roku 1468 bylo město německými křižáky dobyto a vypáleno jako trest za to, že podpořilo krále Jiřího z Poděbrad proti Lužičanům a křižákům. K postupnému hospodářskému vzestupu města došlo proto, že vrchnosti udělily Turnovu řadu významných výsad. Tento rozkvět však ochromil rozsáhlý požár v roce 1538. Byla zničena větší část města, kostel, radnice a vyhořelo 155 domů.

Koncem 16. století se ve městě rychle rozvíjel kamenářský průmysl - broušení drahokamů a granátů, zlatnictví a řezání skla - výrazně pod vlivem vládky umělců. Třicetiletá válka však znamenala pro Turnov zhoubu a úpadek. V roce 1643 opět zničil téměř celé město požár. Zavinili to opilí švédští vojáci. Město se však znovu pozvedlo. Od počátku 18. století už v jeho zdech vyrábějí bratři Fišerové tzv.

"pálenou skelnou kompozici", což byla výroba nepravých kamenů ze skla. A čas běží: Na sklonku 18. století měl Turnov více než 300 domů a počet obyvatel dosahoval kolem dvou tisíc. Ve 30. letech 19. století město již dosáhlo na onu dobu značné velikosti -

Pohled na Turnov r. 1778 v kresebné rekonstrukci Michala Bělohávků připravené o sto let později pro knihu J. V. Praška „Dějiny města Turnova“.

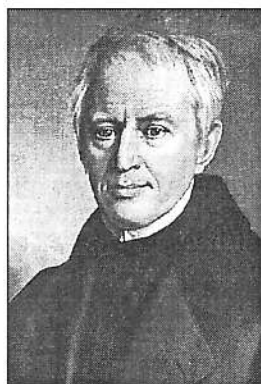
vykazovalo 3.500 obyvatel. Turnov tehdy proslavili ve světě jeho známí rodáci - František Marek a Michal Kotler, kteří šířili výrobky turnovských kamenářů celou severní Evropou až do vzdáleného Ruska.

Sílicí sebevědomí probouzejícího se českého národa nacházelo živnou půdu právě v takových městech, jakým byl Turnov. V Turnově můžeme jmenovat hned dva významné rodáky, kteří byli oporou vlasteneckých snah: Václava Fortunáta D u r y c h a (1735 - 1802), předchůdce abbé Dobrovského a zakladatele české slavistiky, který pro svá díla (Bibliotheca slavica aj.) studoval početné vědecké prameny v předních knihovnách střední Evropy a jenž usiloval již o založení střední školy v Turnově. Jeho neúnavným pokračovatelem byl mimo jiné pater A n t o n i n M a r e k, básník, spisovatel, propagátor divadla a prosazovatel myšlenek osvětského školství, jež mohl ovlivňovat i jako vynikající školdozorce. Z jeho podnětu byla právě také založena turnovská knihovna, nesoucí dnes jeho jméno.

Počátky českých veřejných knihoven a půjčoven se začínají v Čechách, na Moravě a ve Slezsku psát od 70. let 18. století. Šlo tehdy především o uspokojování zájmů šlechty, jejích úředníků a měšťanských vrstev, zejména německých, a

to především beletristickou literaturou, které byl v tehdejších dostupných knihovnách (např. vědeckých) nedostatek. O uspokojení těchto zájmů se pokoušelo v Praze, Brně či Plzni několik knihkupců a nakladatelů, kteří nabízeli ve svých půjčovnách a prodejnách hlavně četbu zábavnou a populárně odbornou literaturu.

Začátky knihovnictví v našem městě sahají do 19. století. Bylo to v době, kdy myšlenky národního obrození našly úrodnou půdu i na Turnovsku. O jejich šíření se zasloužil zejména Antonín Marek. Podstatnou příčinou vzniku byly rostoucí kulturní potřeby rodičů se českého měšťanstva a českých lidových vrstev. Knihovny vznikaly jako součást národně obrozeneckého hnutí českého národa. Staly se kromě škol nejdůležitějšími prostředky vzdělávací práce. Na venkově je zakládali buď zámožní jedinci, nebo Čtenářské společnosti, které se později měnily v Besedy. Právě takové jsou počátky turnovské knihovny, která byla založena mezi prvními v Čechách. Vznikla vůbec jako druhá venkovská veřejná knihovna krátce po městečku Radnice u Plzně, kde jejím iniciátorem byl vlastenecký kněz a básník Antonín Jaroslav P u c h m a j e r, stejně jako Marek, avšak o 16 let starší posluchač jazykových seminářů Josefa Jungmanna z litoměřického semináře.

Páter Antonín MAREK v rozkvětu let za svého libušského působení.

Průkopníci českého národního obrození, mezi něž patřil páter Antonín Marek, se snažili zřizovat veřejně přístupné knihovny, neboť to byla nejjednodušší a také velmi účinná cesta ke vzdělání v národním jazyce. Začaly vznikat nejdříve české knihovny soukromé, kde si mohla půjčovat širší veřejnost, dále knihovny školní a společenské. Základním kamenem pro existenci budoucí knihovny v Turnově byla knihovna společenská.

—•—•—•—

Rok 1820 byl pro město Turnov kulturně významným, neboť na jeho sklonku zdejší rodák Antonín Marek dal popud k založení knihovny. Historie dnešní Městské knihovny Antonína Marka v Turnově se začala psát 27. prosince 1820.

Antonín Marek, přední osobnost českého obrození, viděl nejúčinnější prostředek k probuzení českého národa v českém divadle a české knize. Velice dobře znal poměry v Turnově a okolí. Proto roku 1810 položil v místě základy k českým ochotnickým hrám. Jejich duší byl jeho synovec Michal Kotler.

A tak již v roce 1811 chválí Turnovské za úspěchy jejich "divadlomilů" či "liboherců" představitel nové budítecké generace Josef Jungmann v dopise Antonínu Markovi:

„Turnovští zasluhují všem Čechům za příklad vystavení byti, že tak stále s českou Thalíí obcují.“

Marek usiloval též o založení čtenářského spolku, protože sám na sobě poznal vliv české knihy.

Dne 27. prosince roku 1820 napsal nadšené "Prowolánj k pánům vlastencům města Turnowa". V němž vyzývá turnovské rodáky, aby po příkladu jiných měst založili čtenářskou společnost:

Čtete v něm i tyto vroucně vyzývající věty:

„A Turnov, na pomezí českém ležící, měl by zůstatí pozadu? Ne, milí vlastencové, důvěřuji se k Vám, svým krajanům, s celou jistotou, že národní čest je Vám až

V "Provolání" Marek zvláště poukazoval na české ochotnické divadlo jako na skvělý zdroj příjmů pro nákup nových knih do knihovny i nových knih divadelních. Na tuto výzvu se přihlásilo 69 turnovských sousedů, kteří se svými podpisy zavázali přispívat ročně ve prospěch knihovny od 2 - 10 zlatých. Jejich podpisy i výše příspěvku jsou uvedeny přímo pod "Provoláním". Výnos za rok činil 160 zlatých. Konec roku 1820 můžeme tedy počítat jako okamžik založení knihovny, i když nákup knih a její vybavení spadá do roku 1821. Podle vzoru Antonína Marka byly zakládány knihovny vlasteneckými průkopníky v dalších místech našeho kraje.

Kdo byl vlastně páter Antonín Marek? Přiblížme si alespoň ve stručnosti osobnost tohoto významného národního buditele. Narodil se 5. září 1785 v Turnově v rodině měšťana Antonína Marka, který se zabýval broušením drahokamů. Rodný dům vlasteneckého kněze býval kdysi českobratrským sborem a lidově se tam říkalo "Na sboře". Odtud pochází Markovo spisovatelské jméno Bolemír Izborský. V Turnově chodil do české školy, kterou místní uchránili před poněmčením. Chlapecká léta prožil ve Slezsku, kde navštěvoval gymnázium, a roku 1801 odchází do Prahy na filozofii. Významným mezníkem

Pamětní deska na Markově domě v Turnově „Na sboře“.

Markova života byl jeho pobyt v biskupském semináři v Litoměřicích. Zde se v něm probudila láska k českému jazyku. Hlavní zásluhu na jeho národním uvědomění měl jeho učitel, později přítel a spolupracovník, velká osobnost českého národního obrození, o dvanáct let starší Josef Jungmann.

V roce 1808 byl Antonín Marek vysvěcen na kněze. Několik let působil na různých farách ve svém rodném kraji. Jako kaplan v Rožďalovicích, jako administrátor v Tatobitech, jako lokalista na Hrubé Skále. V roce 1823 se usadil natrvalo v Libuni. Zde na faře se scházeli významné osobnosti tehdejšího veřejného politického a kulturního života, ale i nadšení a obětaví regionální buditelé. Markova farnost se tak stala významným kulturním centrem. Pozdější název "libušský jemnospán" plně vystihuje jeho osobnost. Celý život se věnoval myšlence slovanské vzájemnosti, rozvíjel i činnost osvětovou. Při svém působení se Marek snažil upevnit vliv české knihy zakládáním knihoven. Sám šel příkladem a shromáždil v Libuni rozsáhlou knihovnu. Z ní potom knihy bezplatně půjčoval po celém kraji až do své smrti. Snažil se tak probudit v prostém lidu lásku k mateřskému jazyku, české knize, napomáhal v šíření vzdělanosti v okolních vesnicích a usiloval o posílení národního uvědomění. (Markova knihovna se dochovala z větší části do dnešních dnů, je historickou památkou, která je uložena v Okresním muzeu Českého ráje v Turnově). Zvláště významně působil A. Marek z titulu své funkce školdozorce okresu, který se stal vzorem ostatním v zemi.

Rozsáhlá byla Markova básnická i prozaická tvorba, důležitá i činnost překladatelská. Zásadou Jungmannovou pracuje Marek jako první na českých filozofických spisech. Mezi nejvýznamnější patří *Logika* čili *Umnice*, již spoluvytvářel odborné názvosloví. Velkým důkazem společné péče o mateřský jazyk je neúnavná Markova účast na Jungmannově pětidílném *Slovníku česko-německém*.

Marek prožil celý svůj život ve společensky činnorodé práci. Zemřel ve svých 92 letech - 15. února 1877 v Praze. Výstižně zachytil osobnost a celoživotní dílo Antonína Marka Jan Neruda v Národních listech:

„Musíme pohlédnout na obrovské milníky světové historie, na dlouhé odstavce vlastního národního našeho života, abychom porozuměli, co že se zrcadlilo vše v životě Antonína Marka... Marek byl poslední z těch, kteří nám plně znázorňovali znovuzrození českého národa...“

...Mladistvé působení Markovo padlo v dobu nejmladistvějšího literárního působení našeho. Tenkrát citěno, že národ literaturu mít musí, a mladí nadšenci sobě tedy rozdílné obory literární vzájemně přidělovali zrovna co úkol... Marek co literát byl mezi prvními, kteří klesli cestu pralesem. Věděl i poesii připravoval českou půdu...“

Vraťme se však zpět k turnovské knihovně a sledujme její pohnutou historii. Na Markovu výzvu byla založena *„Společnost turnovské knihovny“*, která však ještě neměla charakter spolku. Ve 20. letech minulého století, tedy za Metternichova absolutismu, nesměl být ustaven spolek v místech, kde nebylo dozoru krajských úřadů. Ve funkci knihovníka se členové střídali. Knihovna byla umístěna ve škole.

Teprve časem se tato společnost měnila ve spolkový útvar Čtenářské besedy. Během 40. let žila Čtenářská beseda bohatým kulturním životem. Členy byli vlastenci, kteří se snažili o národní sebeurčení a propagaci české knihy. Ve vile zámožného kamenáře Michala Kotlera se pořádaly české besedy, na kterých se rokovalo o naší literatuře a kultuře vůbec, kde se deklamovalo i zpívalo. Michal Kotler na nich vyprávěl o svých cestách po Rusku a Sibiři. Zprávy o těchto besedách přinášely i Tylovy *„Květy“*.

Další významná událost v dějinách turnovské knihovny se stala na jaře roku 1848. Čtenářská beseda se rozhodla zřídit na náměstí čítárnu, a to v Königově domě čp. 25. Čítárna byla rovněž mezi prvními v zemi. Byla hojně navštěvovaná a velice oblíbená. Zde se sousedé scházeli a čítali rozličné noviny, kupované *„Besedou“* i městem. Nejoblíbenější četbou byly Havlíčkovy *„Národní noviny“*, *„Pražský posel“*, *„Květy“* a později humoristický *„Šotek“*. A debatovalo se živě během tohoto krátkého *„jara národů“*.

Z 50. let, z doby politického útisku Bachova režimu, nemáme o knihovně zpráv. Pro Turnov byl však významným rok 1850, kdy došlo k reorganizování státní správy. Turnovsko se tak nejdříve stalo samostatným soudním a v polovině 50. let i politickým okresem a Turnov okresním městem.

Bachův pád a přijetí tzv. únorové ústavy z roku 1861 dávají předpoklad pro liberálnější uspořádání monarchie. Následuje opětný rozvoj národního života, jehož nepřehlédnutelnou součástí je vznik spolků.

V tomto v té době druhém Königově domě zvaném „U Jelena“ na turnovském náměstí (ústí tehdejší Králorské, nyní Jiráskovy ulice) v r. 1854 (za tuhého Bachova absolutismu) hydlel se svou rodinou slavný spisovatel a režisér Josef Kajetán Tyl.

Snad v každém městě vzniká čtenářský spolek, který pro své členy zřizuje knihovnu a čítárnu, ty se později zpravidla stávají základem veřejných knihoven. Nejinak tomu bylo i v Turnově. Mezi obnovenými byl roku 1862 ustaven jako pevný spolkový útvar *Čtenářský spolek* (v pořadí šestý povolený spolek v Turnově). Jeho dlouholetým starostou byl zvolen poštovník Josef Hoffmann, jednatelem Pavel V. Kleinert. Čtenářský spolek již v počátcích svého trvání pořádal každý čtvrtěk zajímavé odborné přednášky.

V roce 1867 "Zákon o společném právu" povoluje veřejná shromáždění občanů v uzavřených místnostech i pod širým nebem, což podstatně přispívá k uvolnění a rozšíření spolkového života v zemi. Na území města vznikla poměrně široká síť nejrůznějších tělovýchovných, technických, hospodářských, pěveckých a vzdělávacích spolků, z nichž většina měla také své knihovny. Nepatřily zdaleka mezi knihovny veřejné, byly dostupné jen úzkému okruhu čtenářů. Nenajdeme téměř spolek, který by ve svých stanovách neměl článek také o tom, že zřídí knihovnu. Knihovny spolků však zpravidla obsahovaly jen omezený počet svazků a sloužily potřebám svých členů.

Dne 28. června 1867 pod. č. j. 29825 svolilo c. k. místodržitelství v Praze k přejmenování na spolek "*Čtenářská beseda*", první v širokém okolí. I jeho stanovy byly nové. Už změna názvu naznačuje, že nepůjde jen o půjčovnu knih.

V § 1 byla vymezena činnost sdružení: „Účelem spolku jest obecné vzdělání občanské i živnostnické a společenská zábava."

V § 2 uvedeny i prostředky k tomu:

1. Čtení časopisů a knih ze spolkové knihovny. 2. Výklady, přednášky a rokováni o záležitostech živnostnických a takových, jež týkají se spolku a jeho oboru těmito stanovami určeného. 3. Zpěv, hudba, deklamace, ples, divadelní představení a společné vycházky... Stanovy byly obsáhlé, měly 24 paragrafů a byly zde zakotveny i povinnosti knihovníka.

Dlouholetým voleným starostou spolku byl poštovník Jos. Hoffmann, jednatelem dr. Jaroslav Svoboda a knihovníkem A. Svoboda. Výbor byl desetičlenný. Spolek v té době měl 200 členů. Beseda rozvíjela bohatý spolkový život; např. 28. srpna 1867 uspořádala dokonce velký pochodňový průvod městem na oslavu převezení korunovačních klenotů z Vídně do Prahy. Téhož dne večer se hráli členové Besedy s ochotníky Klicperovu hru „Rohovin Čtverrohý". Čistý výnos 32 zlatých byl věnován na dobročinné účely.

Čtenářská beseda společně se *Studentskem turnovským* vybudovala pomník Václavu Fortunátu Durychovi, slavnému prvnímu slavistovi. Dne 29. 9. 1867 jej odhalil sám Antonín Marek. Byla to součást demonstračních akcí proti dualismu. Turnované tím protestovali proti rozdělení Rakouska jen mezi Němce a Maďary, proti vzniku Rakouska-Uherska.

Knihovna se stává stále důležitější složkou ve výchově. Pomáhá utvářet charakter člověka, obohacuje jeho cit a rozumové poznání. To však nebylo po vůli tehdejšímu c. k. úřadům, které se obávaly politizace českých spolků, a proto v sedmdesátých letech uplatňovaly vůči nim různá perzekuční opatření. Takový případ najdeme i v Turnově:

Když turnovský okresní hejtman Wunsch, typ rakouského úředníka, viděl, jak úspěšně Čtenářská beseda pracuje, dal zakladatele tohoto spolku pod policejní dozor. Dále si vzal za záminku jakési srocení lidu ve městě a postavil některé členy zcela bezdůvodně jako obžalované ze zločinu veřejného násilí před krajský soud v Mladé Boleslavi. Nic to však nebylo platné. Spolek i přes nepřízeň úřadů pracoval dál.

Knihovna v Turnově - ať již pod jakýmkoliv názvem - od svého počátku vyvíjela bohatou činnost o s v ě t o v o u.

Členové Besedy čtenářské sehráli v 60. a 70. letech 19. století několik divadelních představení ve prospěch knihovny i na dobročinné účely. Byly pořádány četné deklamatorní zábavy, které mívaly vlastenecký charakter, univerzitní extenze a literární besídky.

Knihy a spisy byly sbírány původně díky milodarům jednotlivých členů. V roce 1875 byla sbírka obohacena o mnoho děl v celkové hodnotě 400 zlatých z pozůstalosti advokáta Antonína Šlechty. V roce 1888 obsahovala knihovna Čtenářské besedy už 2100 svazků, kromě časopisů a menších děl. Spolek měl v té době 180 členů a mimo svazky vlastnil i řadu soch, obrazů i nábytek.

Z roku 1876 je dochován tištěný seznam knih Besedy čtenářské v Turnově, který nákladem spolku vydala tiskárna Jana Sluky. Kromě seznamu knih obsahuje plné znění knihovního řádu a přehled řazení fondu.

Roku 1882 byl nákladem 50.000 zl. postaven Městský dům Slavia, v němž se nacházelo divadlo, sál a hotel. Zde také na mnoho let našla azyl Čtenářská beseda. V únoru 1897 zřídila po vzoru jiných měst ve svých místnostech v hotelu Slavia veřejnou čítárnu. Byla založena panem M. Kořátkem, který byl později, v roce 1902, za tyto zásluhy jmenován prvním čestným členem Čtenářské besedy a opět zvolen do funkce jejího předsedy. Pan Kořátko byl uctyhodný muž a dobrý vlastenec a také mecenáš Čtenářské besedy; však se tehdy o něm psalo:

„Vzpomínáno bylo šlechtných zásluh pana předsedy, kterýž před pěti lety, kdy Beseda úpěla v dluzích, kdy členstva jí ubývalo a kdy zdálo se, že Besedě blíží se hodina poslední, za Besedu nejen dluh zaplatil a tuto z mravní krise povzněl na spolek nejen oblíbený, ale i důležitý.“

Nahlédneme ještě do jednoho dobového zápisu spolku:

Na valné schůzi Čtenářské besedy ze dne 6. 1. 1902 bylo oznámeno panem předsedou, že slavná městská rada, pamětlivá významu a důležitosti veřejné čítárny pro naše město, zvýšila dosavadní podporu pro veřejnou čítárnu o 50 K. V r. 1901 čítala Čtenářská beseda 157 členů přispívajících a během téhož roku za členy zakládající s příspěvkem 10 K ročně přistoupili: pan Karel Řezníček, sládek z Hrubé Skály, Obchodní grémium, Řemeslnická beseda, Sbor dobrovolných hasičů. Pan divadelní ředitel Suk odvedl pro veřejnou čítárnu 50 K a naše studentstvo 55 K 98 h. Subvence pro veřejnou čítárnu Čtenářská beseda dostá-

Pozvání
k

valné hromadě

„Besedy čtenářské“ v Turnově,
která obývána bude
ve středu dne 2. února 1897.
o 1 hodinu dopolední

•••••

PROGRAM:

1. Čtení protokolu poslední valné hromady.
2. Zpráva jednatele.
3. Zpráva pokladníka.
4. Zpráva výchovatelů čít.
5. Zpráva knihovníka.
6. Zpráva správců novín.
7. Volba starosty.
8. Volba 16 členů výboru.
9. Volné návrhy.

Z výboru „Besedy čtenářské“ v Turnově.

JUDr. Rud. Jirkovský,
1. z. starosta

Josef Kopal,
2. z. předseda

vala: od slavného obecního zastupitelstva 250 K, od okresního výboru 50 K, od spořitelny 50 K, takže "bezecné knihy, rovněž i krváky odstraněny". V knihovně se tehdy nacházelo 2000 svazků, avšak půjčovala tehdy ještě svým členům pouze v neděli od 13 - 14 hodin. V roce 1901 bylo půjčeno 6.812 svazků.

Na první schůzi v roce 1901 byl přijat návrh Frant. Buška, „by pro besední knihovnu, tak četně každoročně se rozmnožující, opatřen byl tištěný seznam". V druhé schůzi byla schválena výměna německé knihovny za moderní české knihy a zároveň stanovena úprava a přehlídka besední knihovny. Úprava svěřena panu knihovníku. Ve třetí pochválena byla upravená knihovna a ve čtvrté - určen počet časopisů a novin pro rok 1902. Pan pokladník Antonín Bárta podal zevrubnou zprávu příjmů a vydání a na konec oznámil:

„Příjem za celý rok činil 1176 K 66 h, vydání 1083 K 48 h. Za časopisy a noviny bylo vydáno 350 K 88 h, za knihy pro besední knihovnu 190 K, za uhlí a svítivo 103 K 36 h."

Potěšitelná byla zpráva o veřejné čítárně. Ta ukončila čtvrtý rok svého trvání. Pojďme si vyslechnout, co se na výroční schůzi o ní pravi:

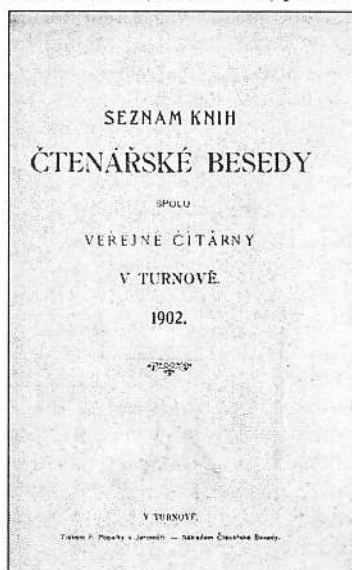
„Veřejnou čítárnu nejpilněji navštěvují: mladší řemeslníci, obchodníci, pomocníci obchodní a řemeslníci. Čtenářstva čítárny neubývá a ten, kdo jednou čítárnu navštíví, na tuto nezapomíná, takže zájem občanstva o čítárnu denně se množí. Úhrnem letos čítárnu navštívilo 8487 osob, tudíž průměrně denně 40 - 45 osob."

Čítárna byla otevřena v úterý, pátek a v sobotu od 18 - 21 hodin, v neděli a ve svátek od 13 - 14 hodin. Vstup byl volný. Beseda měla k volnému použití vyloženy veškeré české denní i týdenní listy a veškeré české a některé cizí časopisy zábavné, obrázkové a poučné. Z nejznámějších můžeme jmenovat: Národní listy, Hlas národa, Kurýr, Politik, Národní politika, Osvěta, Květy a řada dalších.

Besední knihovna byla v srpnu r. 1901 moderně upravena. Všechny knihy byly roztrženy dle vědních oborů, opatřeny přírůstkovým číslem a zároveň byl vypracován s e z n a m knih. Již podruhé „staré bezecné knihy i krváky odstraněny byly". Knihovna měla 2000 svazků.

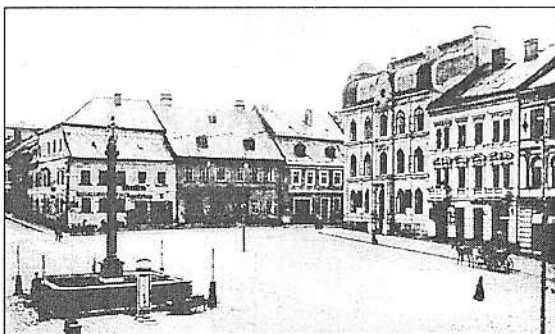
V roce 1902 byl vytištěn vlastním nákladem Seznam knih Čtenářské besedy a veřejné čítárny v Turnově. Velice je zajímavé, jaký měla Čtenářská beseda knihovní řád:

1. Z knihovny besední půjčují se knihy pouze těm členům, kteří příspěvky mají zaplacený.
2. Knihy půjčuje spolkový knihovník vždy v neděli odpoledne od 1 - 2 hod.
3. Více než tři knihy se nepůjčují: Sestává-li dílo z více svazků, půjčí se pouze celé dílo.
4. Žádný člen mimo knihovníka nesmí knihy ze skříně vybírat.
5. Za porušení (poškrábání, pomazání), neb ztrátu knihy, jest každý člen zavázán k úplné úhradě, kterou spolek i soudně může vymáhati.
6. Knihy půjčují se pouze na 14 dnů.

V roce 1903 byla Čtenářská beseda umístěna v I. poschodí hotelu Slavie a měla jednoho čestného člena - předsedu M. Kořátka a 150 členů přispívajících. Člen přispívající platil pouze 40 h měsíčního příspěvku. V čítárně, kam měli členové každodenně přístup od 13 - 19 hod., bylo vyloženo 33 časopisů, novin a to: 4 denní listy, 3 týdeníky, 4 čtrnáctideníky, 4 časopisy poučné, 4 humoristické, 9 zábavných a poučných, 3 revue, 2 umělecké časopisy. Knihovna besední měla už přes 2000 knih. Návštěvníkům Veřejné čítárny propůjčovala Čtenářská beseda místnost, veškeré časopisy, noviny a knihovnu. Do veřejné čítárny byl vstup pro každého volný a otevřena byla ve všední dny od 18 - 21 hodin, v neděli a ve svátek od 13 - 16 hodin.

Členům Besedy se půjčovalo v knihovně nadále pouze v neděli od 13 - 14 hodin. Veřejnou čítárnu navštěvovalo okolo 800 čtenářů měsíčně a na udržování přispívalo obecní zastupitelstvo částkou 300 K, okresní výbor 100 K, městská spořitelna 50 K. Čtenářskou besedu i Veřejnou čítárnu spravoval šestičlenný výbor, M. Kořátek - předseda, K. Kopál - místopředseda, J. Kořátek - jednatel, J. Fiala - pokladník.

Turnovské náměstí (jeho jihovýchodní část) těsně po roce 1908. Tmavý dům uprostřed horní fronty byl rodištěm jednoho z nejvěstších Turnovčanů, předchůdce abbé Josefa Dobrovského - Václava Fortunáta Durycha, zakladatele slavistiky (* 28. 9. 1735 - † 31. 8. 1802).

Honorovaným dozorcem Veřejné čítárny a Čtenářské besedy byl F. Sedlický. Od roku 1901 pořádala Čtenářská beseda každoročně lidové přednášky.

Ze Zprávy Zemského statistického úřadu království českého - Sv. XVI., seš. 1 : „Všeobecně přístupné knihovny, čítárny a muzea, stále zřízená divadla a jeviště v království Českém r. 1905“ se můžeme dočíst, že knihovna měla 1.920 svazků, počet výpůjček 1.185, počet čtenářů - 188. Veřejnou čítárnu navštívilo 1.341 návštěvníků, zakoupeno bylo 41 časopisů. Okres přispěl na její činnost částkou 200 K, obec 400 K, městská spořitelna 100 K.

Jako zajímavůstka údaj z 2. srpna 1908: C. k. místopředsedství zapovědělo nové Stanovy Čtenářské besedy a vrátilo je k přepracování, „ježto stanovy neobsahují žádného ustanovení o způsobu rozřešení sporů z poměru spolkového vzniklých“.

Dne 11. listopadu 1909 pod č. j. 264.363 byly konečně se souhlasem c. k. místopředsedství změněny Stanovy i název, který se mění na „Čtenářskou besedu a veřejnou čítárnu“. Stanovy obsahovaly 24 paragrafů. Za zvláštní zmínku stojí snad § 1, 2 a 21.

V § 1 je vymezen účel spolku: zaopatřovati pro své členy a širší veřejnost prostředky vzdělávací, udržovati veřejnou čítárnu, pořádati poučné přednášky, umělecké výstavy a koncerty, literární večírky a plnit jiné úkoly, nesoucí se za snahou po Pravdě, Krásnu a Dobru, k povšechnému vzdělání a praktickému poučení směřující.

V § 2 je zakotveno členství: a/ čestné, b/ zakládající, c/ řadné. a/ Čestnými členy jsou ti, které pro vynikající zásluhy o spolek a zájmy národa, literaturu neb snahy všelidské vůbec za takové jmenuje valná hromada k návrhu výboru správního.

b/ Zakládajícím členem stane se, kdo jednou provždy obnos 100 K neb knihy v hodnotě této věnuje.

c/ Řádným členem jest ten, kdo výborem jsa za člena přijat, řádně ustanovený měsíční příspěvek platí.

Člen čestný a zakládající má práva členů řádných, není však podroben jejich povinnostem.

V § 21 je pamatováno také na knihovníka, kde práva a povinnosti jeho jsou ve zvláštním řádu knihovním, výborem schváleným. Taktéž správci domu a dozorcí čítárny novin říditi se jest instrukcí výborem správním v té příčině vydanou.

Předsedou spolku je stále M. Kofátko, jednatelem Josef Jireček. V roce 1913 měl knihovní odbor 10 členů a literární odbor 6 členů. Knihovní odbor se zabýval nákupy knih a rovněž měl za úkol zpracovat listkový katalog. Předsedou knihovního odboru byl známý turnovský kulturní činitel, profesor Josef Jerábek. Literární odbor se zabýval činností vzdělávací a pořádal časté a velmi hodnotné přednášky, výstavy apod.

V roce 1914 se předsedou spolku stává F. Wait, avšak v době první světové války byla činnost Čtenářské besedy zastavena. Kde mluví zbraně, mlčí Múzy.

Válka skončila, vznikla samostatná republika, ale existenční podmínky spolkové knihovny a čítárny byly i po válečných útrapách po jistou dobu nepříznivé. Ze zápisů Čtenářské besedy z roku 1918 můžeme zjistit, že měla vážné problémy: „**Pořádání přednášek musí letos odpadnouti, poněvadž nemáme k tomu způsobilé místnosti.** Okresní výbor věnoval k tomu účelu opět K 200. Oznámí se mu, že obnos bude veden zvlášť a pro přednášky zachován.”

S doplňováním knižního fondu se však nepřestalo. V roce 1918 se pro knihovnu nakoupilo knih za 400 K. Ústřední Matice školská darovala Čtenářské besedě 50 K. Počet členů díky okolnostem klesl na pouhých 80. Čtenářská beseda se začala potýkat se nejstarším problémem téměř všech knihoven, stále citelnější byl nedostatek místa. Předsedou spolku byl i nadále F. Wait.

V roce 1919 již Čtenářská beseda skomírá. Došlo to tak daleko, že Vzdělávací odbor České státotvorné demokracie poukazuje na neutěšený stav turnovské čítárny a Čtenářskou besedu žádá, „...aby čítárna byla doplněna všemi časopisy, jež jsou obrazem ruchu dnešní doby a aby postaráno bylo o náležitě osvětlení a vytopení této místnosti”. Dále dává návrh na sloučení všech turnovských knihoven v jednu velkou.

Reakce Čtenářské besedy je pro onu poválečnou dobu charakteristická: „Výbor dospěl k přesvědčení, že by bylo škoda investovati do nynější místnosti kapitál. Donedávna nebylo dost časopisů, nesvítilo se a pokud se odpoledne topilo, byla místnost několika výrostky používána za ohřívárnu. Tito ve veřejné knihovně nechtěli nikoho poslechnouti, tropili tam nebezpečnosti, kradli žárovky ap. Krom toho I. elektrárna nedodávala proud, na čítárnu se nedostalo světla. Nyní už I. elektrárna začne pracovati, koupí se žárovky, uhlí a objednájí nové časopisy.” Výbor Čtenářské besedy vyslovuje v zásadě souhlas se sloučením všech turnovských knihoven..., „ale dokud nebude po ruce řádná místnost, nedá se v té věci nic dělat”.

Koncem roku 1919 byla existence Čtenářské besedy natolik ohrožena, že výbor vypracoval oběžník pro všechny členy na doplnění do výboru správního a do odboru knihovního. Oběžník začíná velice smutně a zároveň naléhavě:

„Čtenářská beseda v Turnově, nejstarší spolek zdejší, živoří. Nemá dostatek ochotných pracovníků. Poslední valná hromada konala se za účasti as 10 členů, knihovní odbor nebylo možno svolati... Prosím snažné členstvo, aby nedopustilo snad rozklad spolku, který mnoho dobrého již vykonal a dosud vykonal může."

Ani se věřit nechce, že dříve tak slavná činnost spolku v roce 1919 ustává na základě nezájmu členů. Smutnou tečkou je dopis od okresního hejtmána, v němž vybízí pana předsedu Waita, aby rozchod spolku uveřejnil v úředních novinách. Tak doznívala jedna etapa práce s knihou a tiskem v našem městě, budovaná na spolkovém principu.

Ale zároveň už začalo svítat.

Přes tuto počáteční poválečnou krizi nastal ve vývoji turnovského knihovnictví přece jen podstatný pokrok. Již v roce 1918 se objevují první snahy o založení veřejné knihovny, která by sloužila všem občanům Turnova i okolí. Myšlenka vychází vstříc zákon č. 430 Sb. o veřejných knihovnách obecních z 22. července 1919, který ukládá všem obcím zřídit a vydržovat veřejnou knihovnu s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou a soustavně ji doplňovat. Obce byly povinny postarat se o vhodné umístění, přispívat na nákup 50 haléřů na obyvatele a odměňovat dobrovolné knihovníky. Prováděcí nařízení ke knihovnickému zákonu ukládalo navíc povinnost ustanovit knihovní radu, jejíž členové měli knihovnu řídit. Knihovní rada se ovšem ustanovovala podle politického klíče.

A tak dne 24. 2. 1920 také na jednání obecního zastupitelstva v Turnově bylo rozhodnuto zřídit obecní knihovnu a zvolit kulturní výbor.

Knihovna Čtenářské besedy splnila své historické poslání - a nyní poskytla nejlepší předpoklady ke vzniku t u r n o v s k é v e ř e j n é k n i h o v n y, jak se o tom píše v dopise, adresovaném Slavné městské radě v Turnově:

"Na valné hromadě Čtenářské besedy v Turnově dne 12. 3. 1920 odbyvané přijat byl vzhledem k zákonu knihovnímu z 22. 7. 1919 č. 430 Sb. návrh na rozchod spolku a odevzdání majetku spolkového obci Turnovské k zřízení veřejné knihovny a veřejné čítárny.

Majetek spolkový pozůstává z knihovny spolkové as o 2200 svazcích s Ottovým Slovníkem naučným, z veřejné čítárny, pro niž časopisy a noviny do 31. 3. 1920 u knihkupce p. Baumrta předplaceny jsou, a z nábytku...

Oznamujeme toto usnesení a prosíme, aby knihovní rada k převzetí majetku poukázána byla, a to čítárny do 1. 4. 1920, knihovny později dle dohody."

Valná hromada požadovala pouze to, aby obecní zastupitelstvo jmenovalo dosavadního jednatele Čtenářské besedy členem knihovní rady. Podepsáni byli pánové Josef Jireček - jednatel a F. Wait, t. č. předseda.

Knihovna Čtenářské besedy byla zrevidována a zjistilo se, že obsahuje 1.346 knih. Veřejná knihovna i s čítárnou byla umístěna v hotelu Slavie. Knižní fond byl znovu označen, ale samo přejmenování nestačilo. Po prvním rozběhu následoval opět přechodný útlum. Zprvu se na knihovnu z obecního rozpočtu vynakládalo jen velmi málo prostředků. Knižní fond byl nedostačující a umístění knihovny bylo neuspokojivé. Knih se nakupovalo vzhledem k vysokým cenám jen málo, peněz se nedostávalo ani na osvětovou činnost, která - bohužel - ustala.

V roce 1920 zvolená knihovnická rada, která spravovala záležitosti knihovny, usilovala o její řádné umístění, vybavení a snažila se o řešení všech problémů spo-

jených s fungováním této instituce. Funkční období bylo dvouleté, knihovník se při obnově knihovny rady nevolil. Zůstával ve funkci tak dlouho, dokud se ji osobně nevzdal nebo pokud ji nebyl z důležitých příčin zproštěn obecním zastupitelstvem.

Během doby se alespoň podařilo zapojit do Veřejné knihovny města Turnova fondy všech větších spolkových knihoven ve městě. S městskou knihovnou splynuly knihovny Řemeslnicko-dělnického podporovacího spolku, Studentstva turnovského i Národní jednoty severočeské. Tak se rodí "*Knihovna města Turnova*", která byla otevřena 24. 4. 1921. Sídlo knihovny zůstalo ve Slavii. Místnost však díky sloučení vyhovovala ještě méně. Povinný příspěvek od města byl stanoven podle počtu obyvatel...

* * *

Dvacátá a třicátá léta jsou nicméně charakteristická snahou o kulturní vzestup národa. Počet domů i obyvatel prudce narůstal a obec musela řešit přednostně problém školních prostor pro zvětšující se počet žáků. Stavi se (často za velkých finančních potíží) školy. Vycházejí nové noviny a časopisy - např. v Turnově od počátku velmi populární sborník "*Od Ještěda k Troskám*", literární revue "*Sever a východ*", "*Hlasy Turnovska*" - týdeník živnostníků a obchodníků, "*Turnovské noviny*" - politický týdeník, "*Český ráj*" (týdeník). Oba posledně jmenované vycházely v Liberci pro Turnov. Významným kulturním činem na počátku 30. let v Turnově bylo vybudování moderních budov státní reálky a dívčí školy.

Avšak sledujme opět osudy turnovské knihovny. Pro srovnání a zajímavost bych uvedla několik statistických čísel z 20. let, abychom mohli posoudit, jak turnovská knihovna pracovala a jak byla městem dotována. Stav knihovního fondu činil k 1. 1. 1923: 3.260 knih, z toho 2.046 zábavných, 678 poučných, 536 časopisů. Přibýlo koupi 34 zábavných a 10 poučných knih, 1 časopis, darovány byly 3 zábavné, 18 poučných titulů a dva časopisy. Stav k 31. 12. 1923 - 3328 knih, z toho 2.083 zábavných, 706 poučných, 539 časopisů.

V dalších třech letech se obraz měnil velmi nepatrně: Stav knihovního fondu k 1. 1. 1924 - přibýlo koupi 53 zábavných, 16 poučných knih a 5 časopisů; darováno - 2 zábavné, 3 poučné, 1 časopis, vyřazeny 3 zábavné. - Stav k 31. 12. 1924: 3.405 knih, 2.135 zábavných, 725 poučných, 545 časopisů. - Stav knihovního fondu k 1. 1. 1925 - přibýlo koupi 13 zábavných, 25 poučných knih, 7 časopisů; darem se získalo - 10 zábavných, 9 poučných, vyřazeno bylo 12 zábavných. - Stav k 31. 12. 1925: 3.457 knih, 2.146 zábavných, 759 poučných, 552 časopisů. - Stav knihovního fondu k 1. 1. 1926 - přibýlo koupi 32 zábavných, 3 poučné knihy, 13 časopisů, darem - 115 zábavných, 8 poučných, ztraceno 28 zábavných, vyřazena 1 zábavná. - Stav k 31. 12. 1926: 3.628 knih, 2.264 zábavných, 770 poučných, 565 časopisů.

STAV ČTENÁŘŮ, POHYB FONDŮ A HOSPODAŘENÍ V LETECH 1923 - 26:

	1923	1924	1925	1926
• Počet čtenářů:	464	569	716	842
• Počet výpůjček:	12.939	10.634	8.755	8.556
- Z toho bylo děl naučných	2.527	1.518	567	482
- Knihovna otevřena týdnů	48	45	46	46
- V týdnu kolikrát:	4x	4x	4x	4x
- Poplatek za půjč. v haléřích	10	10	10	10

• **Příjem v korunách:**

- Zbytek z minulého roku	2.467,08	3.207,93	1.361,37	1.736,26
- Příspěvek od obce	6.000	7.000	7.000	7.000
- Příspěvek od jiných korporací	-	-	-	3.070
- poplatky za použití knih	2.012,40	1.899,69	1.120,40	1.250,10
- Úrok z vlastního jmění	98,-	224,71	278,13	118,92

• Celkový příjem	10.577,48	12.332,33	9.759,90	13.175,28
-------------------------	------------------	------------------	-----------------	------------------

• **Vydání:**

- Za knihy, časopisy a hudebniny	3.724,06	5.887,65	3.403,84	4.407,40
- Za vazby a opravy knih	978,96	443,-	419,-	688,30
- Správní výlohy (světlo, otop, poštovné, kanc. poplatky)	412,53	1.200,31	616,80	620,24
- Odměna knihovníkovi	400	2.400	2.000	1.800
- Odměna pomocným silám	1.604	1.040	1.534	1.854
- Jiná vydání	250	-	-	50
- Konečná poklad. hotovost	3.207,93	1.361,37	1.736,26	3.805,34

• Celkové vydání	10.577,48	12.332,33	9.759,90	13.175,28
-------------------------	------------------	------------------	-----------------	------------------

• **Čítárna**

- Časopisů vyloženo (revue)	8	6	4	8
- Novin vyloženo	30	28	36	25
- Kolikrát je v týdnu otevřena	6	6	7	7
- Kolik hodin po každé	3	3	1-2	3

Podíváme-li se na výše uvedená statistická data, zjistíme, že během čtyř let dochází k nárůstu čtenářů, kteří si však půjčují méně knih. Přírůstek fondu je velice nízký, nebýt darů, lze říci až mizivý.

A co nejčtenější spisovatelé v turnovské knihovně v těchto letech? Zkuste tipovat, zájem byl o klasiky. K. V. Rais, H. Sienkiewicz, K. Klostermann, E. Zola, A. Jirásek, I. Herrmann, G. de Maupassant.

O kulturním životě a institucích se můžeme dočíst i v Průvodci po Turnově a okolí z r. 1927: „*Bohatá knihovna s veřejnou čítárnou, zřízená na základě zákona o obecních knihovnách, umístěna jest ve Slavii v Palackého třídě, kdež jest i městské divadlo, používané dočasně i pro představení městského biografu invalidů. Samostatná budova pro biograf počne se snad ještě letos stavěti na Trávnících.*“

V roce 1928 obec přispívala na knihovnu nadále 7.000,- Kč. Časopisy kupovala spořitelna za 2.070,- Kč ročně. Spořitelna věnovala i jubilejní dar pro knihovnu - 1.000,- Kč. Knihovní fond tohoto roku dosáhl 4.000 svazků.

Za první republiky neměla knihovna jediného profesionálního knihovníka. Dobrovolným knihovníkem byl až do roku 1925 učitel Josef Matějů, pomocným knihovníkem Josef Mašin. V letech 1925 až 1939 byl knihovníkem spisovatel Jan Knob, který měl státní knihovnickou zkoušku, pomocným knihovníkem byl Pavel Havlik. Do roku 1925 se půjčovalo 2 x týdně a poté 4 x týdně, vždy od 19 do 21 hodin. Knihovna byla postupně umístěna v hotelu Slavie, později vhodněji v přízemí budovy radnice.

V těch dobách si turnovská knihovna svoje čtenáře teprve získává. A právě zde dosáhl Jan Knob značných úspěchů díky svým mimořádným předpokladům. Uměl přesvědčovat a bojovat proti nedůvěře ke kultuře. Díky propagaci knihovny vzrůstá počet výpůjček i čtenářů. Pokračující hospodářská krize a zhoršující se politická situace jeho úsilí ovšem neusnadňovala.

Od roku 1939 bylo vše české potlačováno. Tato skutečnost se nevyhnula ani turnovské knihovně. Výnosem ze dne 14. března 1939, č. 42/39-IV/4, uložilo protektorátní ministerstvo školství a národní osvěty všem českým obecním knihovnám vyloučit ze svých fondů literaturu propagující myšlenky a program komunismu, ale záměr byl likvidovat prostě všechno demokratické myšlení. Mezi prvními byly z knihoven vyřazovány knihy českých a slovenských autorů, kteří se ve svých spisech stavěli proti fašismu, po nich přišla na řadu literatura přeložená z angličtiny, francouzštiny, ruštiny. Též demokratičtí autoři němečtí. Proto již na začátku nacistické okupace musela turnovská knihovna vyřadit mnoho knih ze svých fondů a hlavně z půjčování. Jan Knob se v tomto roce své funkce vzdal.

V Turnově v této době pracoval okresní osvětový sbor, který řídil a usměrňoval vzdělávací činnost, připravoval její programový plán, vydával pracovní směrnice, pečoval o vzdělání pracovníků v kultuře, vedl evidenci vykonané práce. Členy okresního osvětového sboru byli Zdeněk J u n a, ředitel odborné školy kamenářské, Dr. Ferdinand R o m p o r t l, okresní školní inspektor v. v., Bohuslav B y s t r ý, odb. učitel, Jan B e r a n, ředitel okresní nemocenské pojišťovny v. v. Do větších knihoven našeho kraje, tedy i do Turnova, přidělilo ministerstvo školství a národní osvěty knihovnické úředníky. Pro turnovskou knihovnu byl přidělen adj. G. Elsner. Vedoucím knihovníkem se stal Vladislav Škopán.

V roce 1940 se začíná projevovat tvrdá germanizace, německý tlak na českou národní kulturu, literaturu, na divadlo, film, hudbu i výtvarné umění byl velmi silný. Odstraňovat se muselo vše, co připomínalo předválečné státoprávní poměry a všechno kulturní snažení, které během války přetrvalo, muselo mít proněmecký charakter. Český národ hledal naději a posilu hlavně v národní kultuře, v české knize, hudbě, v umění. Snad právě proto stoupají za okupace v knihovně výpůjčky a zvyšuje se počet čtenářů. Přitom zrovna v tomto roce byl dopad na turnovskou knihovnu zlý. Musela opustit své prostory v přízemí radnice a odstěhovat se do bývalého hostince "U Jelena" (dům čp. 135), kde byly prostory velice stísněné. (O něm byla řeč v souvislosti se vzpomínkami na návštěvu J. K. Tyla v Turnově v době útisku Bachova policejního režimu o víc jak 100 let dříve. - Viz str. 7.)

Knihovna měla v roce 1940 1.045 čtenářů a 17.040 výpůjček při 6.325 svazcích. Podle statistiky můžeme zjistit, že přestože přírůstek knih nebyl výrazný, o knihovnu byl velký zájem, což vidíme z počtu čtenářů i výpůjček.

Německé okupační úřady nadále zle řádily v českých knihovnách. Došlo k dalšímu vyřazování knih, z půjčování musely být vyloučeny všechny spisy např. s legionářskou tematikou, knihy demokratického a protinacistického charakteru, knihy spisovatelů židovského původu, knihy spisovatelů ze států hitlerovskému Německu nepřátelských, také samozřejmě spisy Masarykovy, spisy se zmínkou o ČSR. Ponechání byli jen starší světovi klasikové. Pokud byla povolována nová vydání knih, náklad byl ihned rozebrán, a dokonce existovalo něco jako černý trh s oblíbenými knihami. Platilo se nejen v penězích, ale i v naturáliích (např. sádlem, Trávníčkův skvělý Slovník jazyka českého z r. 1941 se platil librou vzácného másla).

Censura ochromila kulturní život a vyprázdnila regály knihoven i přednáškové sály. V Turnově za války bylo málo kulturních večerů, ale tím více vyhledávala turnovská veřejnost městskou knihovnu. Velký význam měly za války *Turnovské hudební večery*. Hudba a kniha, kniha a hudba - obě působily jako balzám na zmučenou lidskou duši, obě posilovaly viru a naději.

Druhá světová válka s sebou přinesla řadu omezení, přesto knihovna v Turnově nadále plnila své poslání. V roce 1941 nastoupil do knihovny pan profesor Jaroslav T i n k l a působil i po roce 1945. Znamenal přínos pro vnitřní administrativu knihovny. Přepsal staré místní seznamy, zavedl seznam ztrát, přepsal katalogizační záznamy na stroji, protože dosud byly psány perem. Řadu knih, hlavně naučných, však nezpracoval a také systematicky netřídil.

Městská knihovna v Turnově vykazovala trvalý vzestup výpůjček i návštěvníků. V roce 1942 měla 7.404 návštěvníků, kteří si vypůjčili celkem 23.222 knih.

V kulturním městě, jakým Turnov jistě je, nebyla knihovna se slavnou tradicí - bohužel - dlouho vhodně umístěna. Jen v letech 1919 až 1945 se stěhovala z místa na místo osmkrát! A to ke konci války měla už přes všechny potíže 6.500 svazků!

Po vítězství Spojenců nad fašistickým Německem a po obnovení Československa v roce 1945 došlo k mnoha výrazným změnám. Byla zřízena instituce knihovnických inspektorů, jejichž úkolem bylo pomáhat rozvoji knihoven v celém okrese. Turnovský okresní národní výbor měl šťastnou ruku, když se prvním knihovnickým inspektorem stal odborný učitel Bohuslav B y s t r ý, zkušený češtinář. Vynikající v práci s knihou, dokázal žáky získávat k četbě a jeho čtenářské besedy byly tak zajímavé, že měl mezi učiteli následovníky. Předvídal rozvoj knihovnictví v nové době a začal tím, že získal přízemní místnosti zrušeného hotelu Svoboda v Husově ulici pro knihovnu, půjčovnu, kancelář, později i oddělení pro mládež. V poschodích budovy našla své prostory také lidová škola umění. Knihovna zde působila do roku 1986.

Do konce roku 1945 se knihovní fond rozrostl na 11.762 svazků pro 720 čtenářů a 42.929 výpůjček.

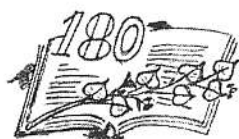
Jak velký byl tehdy plat vedoucího knihovnika - pana Tinkla a jaká byla situace v turnovské knihovně, se dovidáme z úryvku dopisu adresovaného panu J. Horáčkovi, který v roce 1950 na tři léta vystřídal B. Bystrého:

Učitel Bohuslav B y s t r ý, první knihovnický inspektor.

„Odměna od r. 1946 1000,- K měsíčně mi stačila na kouření neb dříve jsem byl silným kuřákem. Kdybych byl jen tušil v r. 41 situaci - nebyl bych přijal práci v knihovně...”

Rok 1945 přinesl osvobození naší vlasti a byl rokem velkých nadějí. Pro knihovnictví byl krokem vpřed. Už 1. 2. 1946 byl přijat další knihovník - Karel P e c i n a. Absolvoval státní knihovnický kurs v Třeboni. Dne 8. června 1946

Ministerstvo školství a osvěty povolilo uspořádat přímo v Turnově 1. knihovnický kurs. Jeho vedením byl pověřen okresní knihovnický inspektor Bohuslav Bystrý. V kreslirně chlapecké měšťanské školy se sešlo 56 knihovníků z celé spádové oblasti, i z nejmenších obcí Turnovska a Česкодubského. Knihovníci se dověděli o úkolech státní osvětové práce, o její složce - lidovém knihovnictví, o zákonech č. 430/1919 a vlád. nař. č. 607/1919, o organizaci knihovny, o čtenáři a knihovně.

V roce 1946 vypsal okresní osvětová rada v Turnově soutěž "Budování nejlepších knihoven Turnovska a Česкодubského". Podmínky soutěže byly základního významu:

a/ řádně vedené seznamy; b/ řádně vedené úřední knihy; c/ 10% čtenářů z počtu obyvatel obcí; d/ řádně vyplacené příspěvky obcí.

Okresní osvětová rada dotovala tuto soutěž částkou 4.000,- Kčs. Občané Turnovska a Česкодubského věnovali na vybudování knihoven v rámci této soutěže 33.989 Kčs a 80 knih. Z darovaných peněz byly nakoupeny knihy, které byly

přiděleny nejlepším veřejným obecním knihovnám. Nejvíce tak získaly např. knihovny v turnovském obvodu: Bělá, Daliměřice, Kacanovy, Mašov, Modřice, Ohrazenice, Vesec - (knihy za 750,- Kčs). Dále pak obec Všeň - obdržela knihy v hodnotě 600,- Kčs; Klokočí, Malý Rohozec, Turnov - knihy za 500,- Kčs; Loktuše, Přepere, Vyskeř - za 400,- Kčs; Olešnice,

Známý knihovník Karel P e c i n a se sými čtenáři.

Rakousy - do výše 300,- Kčs a Státní doplňovací knihovna v Turnově - knihy za 1.500 Kčs. Ceny byly uděleny 69 knihovnám podle toho, jak se v soutěži dle kritérií umístily.

A potom přišel rok 1948. Přinesl řadu radikálních změn, které se projeví v politickém, ekonomickém, kulturním i občanském životě nevybíravými tlaky. Politická situace v Československu ovlivňovala činnost knihovny. Na seznamech "zakázaných autorů" se jen doplňovala a měnila jména autorů a jejich díla byla na příkaz vyřazována. Radikální změna politické situace ve společnosti mění i postavení knihoven. Zase se kontrolovala vhodnost knih, znovu se prováděly četné revize, ale vedle brakové literatury seznamy příkazují vyřazování hodnotných knih jen pro politické postoje jejich autorů. Čelit tomuto diktátu bylo stále obtížnější...

Jistým mezníkem československého knihovnictví byl I. sjezd českých a slovenských knihovníků. Projednával se zde návrh nového knihovnického zákona. Tento zákon měl být - podle proklamaci - základnou spolupráce knihoven různého zaměření, měl zaručit čtenářům možnost si prostřednictvím své knihovny vypůjčit literaturu z knihovny jiné, pro něj nedostupné. Prosazovala se zde potře-

ba hustoty knihovnické sítě, účelná specializace a dělba práce mezi knihovnami a samostatné vzdělání profesionálních pracovníků. Většina záměrů postihla potřeby knihoven, mnoho jich bylo realizováno, ovšem ne tak rychle a v intencích, jak si mnozí účastníci sjezdu představovali. Vydání projednaného zákona se totiž připravovalo ještě dalších 10 let. V té době byly předpoklady pro rozvoj součinnosti veřejných knihoven vytvořením třístupňové sítě - knihovny místní, okresní a krajské.

V 50. letech se také přešlo k realizaci metodické pomoci okresních knihoven níže organizovaným knihovnám. Ministerstvo informací a osvěty vyhlásilo 7. listopadu 1950 dlouhodobou, samozřejmě výrazně ideologicky orientovanou, celostátní soutěž pod názvem *"Budujeme vzornou lidovou knihovnu"*. Úkolem této soutěže podle jejích iniciátorů bylo napomáhat, aby co nejvíce lidových knihoven dosáhlo úrovně našich nejlepších knihoven nového - tj. socialistického typu. Soutěž měla předem stanovená přesná pravidla, byly vyhlášeny tři kategorie knihoven a každá kategorie musela dodržet přesný soubor knih, činnost knihovny byla také vymezena a důležitá byla i spolupráce s osvětovými besedami.

Hlavní hlediska soutěže byla:

- a/ obsah knihovny
- b/ činnost knihovny
- c/ spolupráce s osvětovými besedami
- d/ umístění knihovny

Stále více byl ovšem akcentován rozměr politický.

V obsahu knihovny byl přesný seznam knih, které knihovna *m u s e l a* mít ve fondu, aby se mohla zúčastnit soutěže. Takto organizované a koncipované soutěže se mohla ovšem zúčastnit každá veřejná obecní a městská knihovna, která se přihlásila u příslušného okresního národního výboru. Hodnotila se vždy činnost knihovny za celý uplynulý rok. Hodnocení prováděly okresní, krajské a ústřední soutěžní komise.

Počínaje 50. lety se knihovna v Turnově začala profesionalizovat. Rostl počet knih, čtenářů i placených zaměstnanců knihovny. Turnovská knihovna v r. 1950 měla 984 čtenářů, 75.670 výpůjček a 13.374 svazků.

~*~

V prosinci roku 1950 (27. 12. 1950) vydalo Ministerstvo informací a osvěty směrnici o zřízení jednotné sítě lidových knihoven řízené státem. Ta nařizovala zřídit v místech okresních národních výborů okresní knihovny. Na základě této směrnice se v roce 1951 mění městská knihovna na okresní. Od roku 1951 měla knihovna statut Okresní lidové knihovny (OLK). Kromě funkce okresní plnila rovněž funkci knihovny městské. Okresním knihovnickým inspektorem je jmenován Jaromír H o r á č e k, obětavý osvětový pracovník a později i výborný spolupracovník Okresní lidové knihovny v Turnově.

Vedením Okresní knihovny v Turnově byl pověřen od 1. 4. 1951 pan Karel A l t, zaměstnanec Okresního národního výboru v

Profesor Jaromír H o r á č e k.

Turnově, kde vedl jako zástupce okresního knihovnického inspektora doplňovací oddělení pro vesnické knihovny. Za jeho působení došlo k profesionalizaci knihovny, která se také stala metodickým centrem pro obecní knihovny turnovského okresu. Karel Alt byl pro turnovské knihovnictví nesporným přínosem. Pro knihovnu jej získal ještě knihovnický inspektor Bohuslav Bystrý. Vedoucí okresní lidové knihovny, později ředitel Vzorné městské knihovny v Turnově, Alt v této funkci setrval plných 25 let.

Nejdůležitější prací pro začátek byla reorganizace knihovny. Knihovna byla přes letní měsíce uzavřena a stěhovala se kancelář, rozšířilo se skladiště knih. Pracovníci knihovny zřídili samostatné oddělení pro mládež, výběrový regál s novými knihami pro dospělé čtenáře, zabalili 5.000 knih. Při této práci jim zdarma pomohla zabalit 3.500 knih paní F. Wenzelová, profesorka hudby. Začalo se s budováním čtenářského jmenného katalogu. Bylo zřízeno oddělení pro lidovou tvořivost. To obsahovalo značné množství divadelních her, loutkových her a knih o divadle a mělo sloužit divadelním kroužkům a souborům lidové tvořivosti. Bylo zřízeno oddělení ruské literatury v originále.

Jaká byla situace v knihovně v roce 1951, se můžeme dovědět z dotazníkového šetření, které vyplňoval nový vedoucí knihovny pan Alt. V jeho zprávě také např. čteme:

„Knihovnu jsem převzal v takovém stavu, že jsem ji musil celou dělat znovu. Místní seznamy se nedaly vůbec použít, knihy, které se ztratily neb byly vyřazeny, nebyly odepsány a jejich hlavní listky byly v kartotéce a listky nových knih chyběly. Roztřídění naučné literatury bylo rovněž špatné. Uvědomil jsem si, že okresní lidová knihovna bude rychle vzrůstat a že je tedy třeba založit nový moderní systém třídění. Seznamy jsou dosud velkou vadou knihovny, ale - bohužel - nikdo nechápe jejich důležitost a práce v knihovně je považována za podřadnou. MNV po mnoha urgencích nejví zájem, jak napravit kulturní ostudu Turnova ve věci oddělení pro mládež.“

Okresní knihovna získala v této době mnohem větší finanční prostředky, ale také i povinnost pečovat o místní lidové knihovny v obcích okresu. Z okresního národního výboru převzala doplňovací oddělení pro tyto knihovny s 2500 svazky. Od této doby zaznamenává knihovna rychlý rozvoj. Ten je podmíněn zvýšením počtu pracovníků a rychlým obohacováním knihovního fondu značnými nákupy a dary ministerstva.

Vedoucí a pozdější ředitel turnovské knihovny - Karel ALT.

Účastníci jednoho z Kadavových zájezdů za českými spisovateli před vchodem do knihovny v Husově ulici.

Knihovna se kromě půjčovní činnosti starala o pořádání čtenářských besed, rozhlasových relací, výstav, nástěnných novin, zpráv v tisku. Provoz knihovny byl celodenní. Velmi brzy se ukázalo, už se vznikem okresní lidové knihovny (tedy již v roce 1951), že místnosti vyhrazené knihovně v budově po bývalém hotelu jsou nevyhovující a zcela nedostačující.

Rok 1951 však také, bohužel, již plně vykazuje většinu typických znaků 50. let, pro něž se již v předchozích třech letech vytvářely podmínky. Je zdůrazňován význam kolektivní práce, prosazují se socialistické motivy, soutěžení. V knihovnách je soustavně potírána tzv. kultura úniková, která „odvádí člověka od socialistického myšlení a tím brzdí jeho vývoj“. Prověrky a vyřazování literatury protikomunistické, legionářské a tzv. „brakové“ se nevyhnuly ani Okresní knihovně v Turnově.

Vyřazené staré noviny, časopisy a knihy byly předány do Okresního muzea Českého ráje v Turnově a Podještědského muzea Karoliny Světlé v Českém Dubě. Po prověrkách knihovních fondů byly zjištěny velké nedostatky v některých druzích naučné literatury a objevila se mimořádná absence knih pro mládež. Proto knihovna přikročila k systematickému doplňování svých fondů s přihlédnutím k záměru co nejdříve vybudovat velké oddělení pro mládež a pro potřeby škol. Také na Turnovsku celookresní akcí v roce 1951 bylo vyhlášení ankety „Jirásek a jeho dílo“. Turnovská knihovna se dostala mezi tři nejlepší knihovny tehdejšího Libereckého kraje a byla i finančně ohodnocena.

Při okresní knihovně začal také pracovat kroužek čtenářů, který svým nákladem zařídil zářivkové osvětlení. Ještě začátkem roku 1951 měla knihovna nedostatečné vybavení nábytkem. Proto byla přednostně vybavena půjčovna pro dospělé, a to i registraturami, které znásobily pohotovost služby čtenářům.

Prostředkem žádané politizace činnosti knihoven se měla stát akce „Budujeme vzornou lidovou knihovnu“, které však bylo možno využít i prakticky pro zlepšení prostředí i činnost vzdělávací a kulturní. To doplňují tato statistická čísla za rok 1951: Knihovní fond obsahoval 13.848 svazků, doplňovací oddělení - 2.100 svazků, 1.224 čtenářů si vypůjčilo 74.077 knih.

Během roku 1952 dochází k personálním změnám. Na vlastní žádost odchází pan J. Tinkl, profesor v. v. Jeho místo bylo obsazeno paní Štěpánkovou a Hájkovou. Okresní knihovně přibývají pobočky v Mašově, Daliměřicích a v nemocnici. Veřejná čítárna sídlí proti radnici a je otevřena každé odpoledne. Okresní knihovna zavádí čtenářské legitimace. Půjčovní poplatek činil 50,- Kčs pro dospělé, dětem a mládeži se půjčovalo zdarma. Půjčovní systém byl sáčkový. Každá kniha byla opatřena knižním lístkem. Za svou práci obdržela Okresní knihovna v Turnově uznání Okresního národního výboru v Turnově a zvláštní odměnu na nákup knih ve výši 500,- Kčs.

Zároveň se zvyšováním knihovního fondu a propagací, která se stala nedílnou součástí práce knihovny, vzrůstal i zájem obyvatel města o služby knihovny. Stoupal i počet čtenářů a výpůjček. V půjčovně pro dospělé se staly pravidlem povinné tematické půjčovní výstavy naučné literatury k státním a politickým událostem, ale také knih z přírodovědných, technických, uměleckých, společenských a jiných oborů. Tyto výstavy značně přispívaly k zvyšování zájmu čtenářů o naučnou literaturu; však se to také projevovalo na zvyšujících se počtech, které dosahovaly i více jak třetiny výpůjček v celém oddělení pro dospělé.

Již v roce 1953 získává okresní knihovna čestné uznání Krajského národního výboru a zvláštní odměnu ve výši 600,- Kčs v soutěži „*Budujeme vzornou lidovou knihovnu*“. Odměna byla využita opět na nákup knih. V čitárně na náměstí

je denně k dispozici zájemcům 20 titulů novin a časopisů. Úspěšná začala být spolupráce s turnovskými školami. Přesto trvale neřešeným problémem je stále nevhodné umístění knihovny.

V dalších letech se intenzivně pracuje na tématickém řazení naučné literatury. Byla roztržena do 14 základních skupin, které se opět dělily na podskupiny. Knihy byly pro rychlou orientaci zakládány v regálech dle signatur; abecední označení udávalo tématické rozdělení. Např. A = domácí spisovatelé, B = cizí spisovatelé, P = politika, T = technika, Př. = přírodověda, O = divadelní hry, J = jazykověda, U = kuchařky, X = sport, Z = cestopisy, I = básně, D = dějiny, K = umění (a podobně). Toto tématické rozdělení bylo ještě tříděno u některých skupin na podtržidy, např. K - malířství, grafika, K/1 - architektura, K/2 - sochařství, K/3 - fotografování, fotografické publikace, K/4 - hudebníci, K/5 - umění všeobecně. - Toto řazení prakticky odolalo zubu času a zůstalo v používání až do devadesátých let.

Už příkladně seřazené knihy - podle signatur a tehdejší obalová technika.

Soutěž „Budujeme vzornou lidovou knihovnu“ se zaměřovala nejen na počet svazků naučné literatury v knihovně, ale i na její oběh mezi čtenáři. Pro ně byly tedy zpracovány a zavedeny k a t a l o g y. Nejprve katalog jmenný, později názvový a posléze i systematický a tematický - ten zřídila turnovská knihovna jako první v kraji.

V okresní knihovně byly všechny hlavní práce skončeny v r. 1955. Pracovníci knihovny tak mohli začít pomáhat knihovnám vesnickým. Přípravovali školení knihovníků, obstarávali tiskopisy, vydávali metodické listy, radili i pomáhali s katalogizací.

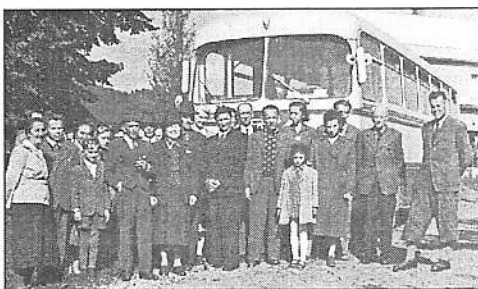
Knihovna ale přes všechny své úspěchy nadále pracuje ve velmi nevhodných prostorách. Bohužel, přes všechny urgency a prosby se v tomto směru situace nelepší. Přitom počet kulturně výchovných akcí, pořádaných OLK, neustále roste. Jejich tematický okruh je velmi široký: od besed o literatuře či se spisovatelů až po pořady hudební, besedy motivované různými výročími nebo akce vzdělávací (ovocnářství, výtvarné umění, regionální osobnosti, cestopisy).

OD ROKU 1955 PŘEŠLA OKRESNÍ KNIHOVNA K NOVÉ FORMĚ PRÁCE SE ČTENÁŘEM.

Začala pořádat literární autokarové zájezdy do míst, kde žili a tvořili naši přední spisovatelé. Zájezdy byly pečlivě připravovány a zpestřeny ukázkami z děl na místě děje, takže se jednalo o velmi hodnotné literárně-historické exkurze.

V roce 1956 byla okresní knihovna navržena na uznání ministerstva školství a kultury. Při prověrce však pracovníci ministerstva konstatovali, že vzhledem k nevyhovujícímu a stisnutému umístění nemá knihovna možnost dalšího rozvoje. Dále bylo vytýkáno, že „v propagaci politické literatury je třeba, aby knihovna více zesílila osobní agitaci nabídnutím vhodných politických reportáží a brožur a více využívala rozhovorů o vnitřní a mezinárodní situaci ke správnému vedení čtenáře pomocí politické literatury“. Závažným nedostatkem knihovny je... „ne dosti důsledně provedená očista fondu“. Ostatní činnost knihovny však byla hodnocena na výbornou. Přesto konečné resumé zní záporně:

„Po stopách Karoliny Světlé“ - se jmenoval literárně-historický zájezd do Podještědí 24. září 1955.

„OLK Turnov má uznání KNV a bylo jí uděleno zcela zaslouženě. Avšak celostátní uznání ministerstva kultury, které by z knihovny učinilo knihovnu hodnou pozornosti ostatních OLK, mohlo by vésti tyto knihovny k nesprávné představě o úrovni vyznamenané knihovny a nebylo by pro ně pobídkou k zvýšenému úsilí, protože OLK Turnov přes některé velmi dobré úseky v práci nesplňuje jako celek požadavky, na vyznamenanou knihovnu kladené. Proto nedoporučujeme, aby knihovně bylo uděleno čestné uznání MK.“(!?)

Turnovští u hrobu básníka Fráni Šrámka v průběhu „Šrámkovy Sobotky“ v r. 1957. (Vpravo uprostřed profesor J. Kadava, po jeho pravici v odstupu akademický malíř Karel Vík.)

Plak na politickou a ideologickou činnost knihoven se dále stupňuje. Besedy mají být zaměřeny hlavně na sovětskou literaturu, především pak s budovatelskou tematikou (Jak se kalila ocel, Rozrušená země), na ateistickou a zemědělskou tematiku. Knihovna se však logicky snažila zajistit besedy především s těmi českými spisovateli, o které čtenáři měli zájem. Tak Turnov v těch letech navštívil F. Kubka, F. Kožík, A. Bránald, J. Glazarová, M. Kundera, O. Kryštofek, K. Nový, K. Lazarová, A. M. Tilschová, K. J. Beneš, M. Hanuš, V. Kaplický, M. Kubátová a další. Někteří z nich i opakovaně.

Přibývá i dobrovolných spolupracovníků knihovny, kteří se iniciativně zapojili do tvorby literárních pořadů k regionálním tématům. Je třeba jmenovat především pana profesora J. H o r á č k a, paní profesorku J. J i s k r o v o u (roz. Reinhartovou) a p.

Pan profesor Ladislav KADAVA byl hlavním iniciátorem poznávacích výletů za historií a kulturou našeho kraje.

profesora L. K a d a v u. Ti totiž komponované pořady nejen vytvářeli, ale také je nastudovali se svými nejlepšími žáky, se souborem při tehdejší dvanáctileté střední škole, se studenty SEŠ nebo ve spolupráci se členy recitačního kroužku Státní banky a spořitelny v Turnově. Tyto nadšené skupiny milovníků prózy i poezie rozšiřovaly obzory nejen Turnovským, ale zajižděly i do vesnických knihoven, aby zde oživilo

U rodného domu Aloise Jiráska v Hronově (16. června 1957).

vzpomínky na národní probuzení na Turnovsku, na bojovného novináře a literáta Karla Havlíčka Borovského, na selské bouře na Turnovsku a řadu dalších.

Ve spolupráci obzvláště s profesorem Ladislavem Kadavou pořádala okresní knihovna pro své čtenáře *literární zájezdy*. Účastníci tak měli možnost poznat kraj K. Světlé, B. Němcové, A. Jiráska, K. Čapka, K. V. Raise, F. Šrámka, M. Kubátové, K. H. Máchy, M. Majerové, K. J. Erbena a dalších. Touto formou byli literární školení knihovnicki vesnických knihoven, pro které byl každoročně pořádán studijní zájezd. Ty se těšily zvláštní oblibě účastníků. A jak běžel čas, za několik let později jsem pak jednou účastníky školila už také já.

Pro zpestření uvádím osobní vzpomínku na můj první knihovnický zájezd. Bylo mi tenkrát okolo 5 let. Trasa výletu vedla přes Havlíkův Brod se zastávkou v Haškově Lipnici. Já tam tehdy byla s mamkou jako nejmladší účastnice výletu. Otec s hláskou troubu u úst coby vedoucí zájezdu se snažil překřikovat řev motoru. Systémem "vlevo vidíte, vpravo vidíte", informoval zúčastněné. (Hláská trouba v daném případě byla cosi jako mikrofon ve starším vydání.)

Když se přiblížil cíl naší cesty - Havlíkův Brod, několik lidí se chtělo projít po městě. Já ovšem už z autobusu zvědavě sledovala, kde bude nějaká cukrárna se zmrzlinkou. Já - byla! - a hned na náměstí pod orlojem s kostlivcem. Tak jsme se s mamkou do té chladivé dobroty pustily, že jsme zapoměly sledovat čas, tedy spíš maminka. Mně to tehdy bylo ještě dost fuk. Ale neseďely jsme tam jenom my. Za námi se do cukrárny nahrnula snad polovina autobusu. Nikdo nespěchal, každý si říkal: Když tu sedí paní Altová s dcerou, tak pobudem taky, však bez nich se stejně neodjede. Ale chyba lávky! Jelo se. Zatím co my si všichni slastně pochutnávali na ledových dobrotách, zbytek autobusu byl až v Lipnici a hurá na hrad! Tatínek, patřičně rozladěn a hrubě zklamán svou neposlušnou rodinkou, nás minil vytrestat. Jenže čert, jak praví lidová moudrost, trouši na jednu hromadu. Hrad byl z technických důvodů zavřený! Za chvíli byl autobus zase zpátky a už jsme všichni věděli, že je zle. Z autobusu vystřelil velitel jednotky, můj otec, a udělil nám přísnou slovní lekci. Pes by tenkrát od nás kůrku nevzal. A zmrzlina? Rázem nám zhořkla v ústech. Cesta to tedy byla skutečně s t u d í j n í, alespoň pro mne. A nejen o potřebě dochvilnosti. Vždyť já tam tehdy taky studovala, která zmrzlina je nejlepší - vanilková, kakaová nebo oříšková? A se mnou víc než polovina účastníků výletu. Tak, pamětníci, vzpomeňte! Která byla nejlepší? Vanilková, kakaová nebo oříšková?

Okresní knihovna začala vydávat i zajímavé publikace a oživila tak tradici, již už dávno započal Karel Kinský. Autorem většiny z nich byl opět profesor L. Kadava. Připomeňme si alespoň některé: „Kulturní kalendář Turnovska“, „Valdštejn“, „Hrubá Skála“... O nové formě práce se čtenářem v Turnově prostřednictvím literárních zájezdů informoval rozhlas a televize.

Ve vývoji veřejných knihoven byl důležitý rok 1959. Dne 9. července 1959 byl vydán **Zákon č. 53/1959 o jednotné soustavě knihoven**. Ústřední knihovnou jednotné soustavy byla stanovena Státní knihovna v Praze. Byla zřízena rok před vydáním druhého knihovnického zákona. Vznikla sloučením Univerzitní knihovny, Národní knihovny, Slovanské knihovny, Ústřední ekonomické knihovny a Ústředního vědecko-metodického kabinetu knihovnictví. V zákonu jsou charakterizovány úkoly, poslání a práva knihoven různých druhů, úkoly Státní knihovny ČR jako ústřední knihovny jednotné soustavy. Samostatný paragraf je věnován síti knihoven, které se staly základem, tvořily nejrozsáhlejší síť; důležité byly i knihovny okresní a krajské, které se staly středisky metodické, bibliografické, informační a meziknihovní výpůjční služby pro všechny knihovny.

Navíc vstoupilo v platnost nové územně správní uspořádání státu, Turnov ztratil sídlo okresu, a proto rok 1960 se stal i pro turnovskou knihovnu rokem velkých změn. Knihovní fond díky dotacím sice neustále vzrůstá, ale chybí trvale vhodné prostory, a tak se musí vyřazovat knihy,

které nebyly půjčeny několik let. Ruší se doplňovací oddělení a jeho knihy se postupují do základních fondů vesnických knihoven. Na půdu je odstěhována i část cizojazyčné literatury, protože ji už není kam umístit. V témže roce konečně knihovna získala větší samostatnou místnost ve II. poschodí hudební školy, kde mohla zřídit oddělení pro mládež. Bylo vybaveno novými regály, křesly a zářivkovým osvětlením.

Do knihovny se hlásí další dobrovolní pracovníci, kteří působí na úseku ochrany knihovních fondů. Jmenovala bych aspoň paní učitelku Marii Knížkovou a majora Oskara Goldsteina, oba již v důchodu. Ti pomáhali při balení a značkování knih. Knihy se v tom čase začínaly balit do igelitu.

Rok 1960 přinesl turnovské knihovně nejvyšší uznání v soutěži "Budujeme vzornou lidovou knihovnu". Byl ji dokonce propůjčen štít s označením "Vzorná lidová knihovna", jako odměnu získává knihovna 2.000,- Kčs na nákup knih. Vlivem územní reorganizace se turnovská knihovna znovu dostává do kategorie městské instituce. Tím také dochází k některým personálním přesunům. Řídícím orgánem se pro vzornou městskou knihovnu stává městský národní výbor. Metodicky je řízena Okresní knihovnou v Semilech, novém sídle okresu. Děje se tak v roce, na jehož konci turnovská knihovna slaví 140. výročí svého vzniku!

Titulní list brožury vydané ke 140. výročí knihovny.

Značný rozvoj města v šedesátých letech práci v knihovně citelně ovlivňuje. Zvyšuje se počet obyvatel, protože vzniká velké nové sídliště v Turnově II. Knihovna reaguje odpovídajícími knihovnickými službami. Její rozvoj je však ideologicky striktně řízen "v socialistickém duchu" pod dohledem OV KSČ. Vzrůst knihovního fondu má negativní rub v pokračujícím vyřazování mnoha knih "nesocialistických autorů".

Při Vzorné m ě s t s k ě knihovně v Turnově pracuje dvanáctičlenná knihovní rada. Předsedou se stal B. Bystrý, bývalý okresní knihovnický inspektor, jednatelem pan Pokorný. Knihovní rada byla nápomocna při propagaci knihovny, získávání čtenářů a finančních prostředků, při zajišťování kulturních pořadů, pořádaných turnovskou knihovnou. V knihovní radě jsou zainteresováni zástupci jednotlivých škol a dva zástupci čtenářů. Turnovská knihovna se nadále snaží o propagaci též formou publikační činnosti. Z pera profesora Kadavy vychází "Maloskalsko", profesor Horáček připravil k vydání "Turnovsko v úsvitu dělnického hnutí".

Ztráta okresu pro Turnovsko však způsobila i turnovské knihovně řadu omezení jak personálních, tak finančních. V roce 1963 činil příspěvek od Městského národního výboru v Turnově pouhých 7.000,- Kčs, což byl výrazný krok zpět.

Dne 25. června 1963 ministerstvo školství a kultury vydává vyhlášku č. 51 Sb., v ní konkretizuje části druhého knihovnického zákona. Jsou v ní obsažena obecná ustanovení o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury a časopisů.

Neutěšená situace turnovské knihovny obzvláště v jejím umístění a financování je projednávána i knihovní radou. Cituji ze zápisu knihovní rady, konané dne 25. února 1964.

„Finanční prostředky na činnost knihovny budou letos omezeny, takže bude účelno nakupovat méně knih a nepořádat tolik přednášek, které jsou vždy velmi pasivní - finančně, návštěvy jsou jinak velmi pěkné. Knihovní rada však pevně věří, že povinný poplatek na knihovnu bude vyplacen nezkráceně.“

Městská knihovna rozšířila svou činnost také na půjčovnu v Pelešanech a klub důchodců. Novou předsedkyní knihovní rady se stává paní Hájková, protože pan Bystrý podává rezignaci vzhledem k závažné nemoci.

Kritická situace nastala v oddělení pro mládež, protože zde zatéká střechou i stropem. Započalo se tedy s rekonstrukcí budovy. Oddělení pro mládež muselo být uzavřeno. Vedení knihovny marně požaduje náhradní prostory. Po dlouhých jednáních odbor školství Okresního národního výboru v Semilech souhlasil se zapůjčením sálu Domu osvěty, který byl uzavřen. Rovněž se projednávala neutěšená situace v umístění městské knihovny. Bylo navrhováno, aby se knihovna přestěhovala do Modré hvězdy, tento záměr však knihovní rada zejména kvůli zchátralému stavu i podmáčení tohoto objektu neschválila.

Při jednání knihovní rady navrhuje ředitel knihovny Karel Alt, aby u příležitosti 150. výročí založení byla knihovna přejmenována na Městskou knihovnu Antonína Marka v Turnově. Reakce přítomných byla nejednotná. Nejvíce se přitomínalo, že již existuje Divadelní spolek A. Marek, měl prý by se k tomuto tématu vyjádřit nadřízený orgán... Bylo jasné, jaká bude odpověď. Na známých místech zařehotal úřední šiml a nepohodlná, avšak podnětná myšlenka tím byla smetena ze stolu.

V roce 1970 však došlo ještě k jedné významné události. V listopadu bylo slavnostně otevřeno nové dětské oddělení ve Dvořákově ulici v domě, kde dnes sídlí Chráněná krajinná oblast Českého ráje v Turnově. Bylo vybaveno nákladem 25.000,- Kčs.

Z opožděných oslav 150. narozenin knihovny v únoru 1971. (Zleva: paní Kulhánková, slečna Altová, ing. Valečka, K. Alt a paní Císařová.)

Fond pro děti byl rozčleněn podle věku (6, 11, 12 let a výše). I toto řešení ovšem bylo opět pouze nouzové. Brzy se ukázalo, že oddělení dětského oddělení od půjčovny pro dospělé čtenáře způsobí i značné potíže: Nutnost převážení knih, přebíhání pracovníků z místa na místo, v dětském oddělení nebyl ani telefon, byla tím prakticky zrušena možnost půjčování naučné literatury mládeži z oddělení pro dospělé atd.

O SEDMDESÁTÝCH A OSMDESÁTÝCH LETECH - ĚŘE TAKZVANÉ NORMALIZACE - se mi píše velmi těžce, protože ve všech podkladech, které mám k dispozici, lze o skutečné knihovnické práci číst pouze mezi řádky. A přesto právě v 70. letech byl alespoň částečně zvýšen počet pracovníků. Do knihovny nastupují nové pracovnice. Podle statistického přehledu si turnovská knihovna stále udržuje přední místo mezi knihovnami kraje i za velice nepříznivých podmínek, neboť stále chybí prostory pro její plný rozvoj. Pro milovníky historie bylo důležitým činem zřízení regionálního oddělení, které má většinu literatury vztahující se k městu, Turnovsku a Českému ráji.

Ve všech materiálech z těchto let nesměly chybět především údaje o tom, jak se knihovna angažovala politicky. Řešilo se to tedy tak, že mnohé akce, které v knihovně proběhly, měly v titulu či podtitulu uvedeno: k ...výročí VŘSR, k ...výročí února 1948, k osvobození, k MČSP atd. Náplň besedy nebo přednášky však závisela na volbě lektora a je třeba říci, že cílem knihovníků byl vždy spokojený čtenář. Dokladem toho, že se o to turnovská knihovna opravdu snažila, je dopis jednoho z nich:

„Možná, že někomu - nebo dokonce většině z nás, připadá naše knihovna uskrápnutou a přišlápnutou květinou: Ráda by se rozrostla do šířky - nemá místa, ráda by se, podobna slunečnici, pnula do výše - slunce jí schází. Snad to někomu vadí a někdy je z toho neveselo. Já tam ale chodím rád a patří to do mého kalendáře - ono tam je totiž navíc krásné prostředí přátelského porozumění. A za to jsme povinni poděkovat všem jejím pracovníkům a popřát jim, aby je nikdy neopustila tato - dnes tak vzácná vlastnost.“

Podle pokynů ministerstva kultury a v souladu s "Územním plánem rozvoje jednotné soustavy knihoven v okrese Semily na léta 1971 - 1975" byl připraven plán rozvoje knihovnictví na Turnovsku. Plán určoval doplňování knihovního fondu, počet čtenářů a výpůjček, počet pracovníků, zřízení střediskové knihovny a pobočky v Turnově II.

Jaká však byla skutečnost? Nepříznivá byla situace v nákupu nových knih v důsledku snižování příspěvků od města. Počet čtenářů i výpůjček se přesto udržoval na velice dobré úrovni. Počet pracovníků neodpovídal plánu ani zvýšenému počtu výpůjček. Turnovská knihovna by se měla dle pokynů okresního národního výboru stát knihovnou střediskovou, nemá však prostory pro další činnost...

V roce 1974 jako by knihovně svítla alespoň malá jiskřička naděje. Začalo se jednat o přemístění knihovny do výhodnějších prostor kláštera přímo na náměstí v Turnově. Byla dokonce zpracována studie Vysokou školou ekonomickou v Bratislavě na úpravu budovy kláštera pro knihovnu, která na tehdejší dobu řešila velkoryse oddělení pro dospělé i pro mládež zamýšlenou prosklenou přístavbou do rajské zahrady. Zůstalo však zase jen u záměru, u tužeb. Velkorysé plány nebyly nikdy realizovány, a tak knihovna dál přebývala v neutěšených prostorech na svém původním místě.

Když s odstupem času probírám jednotlivé roky života turnovské knihovny a čtu ve zprávách stálá upozornění na neutěšené prostředí knihovny, ani se nedivím, že kolektiv pracovníků a hlavně řediteli knihovny z toho všeho bylo neveselo. Valnou část svého života usiloval o důstojný stánek pro turnovskou knihovnu a nakonec v roce 1976 umírá bez naděje na zlepšení. Přesto, mám-li dnes uzavřít celou tu řádku let, ve kterých Karel Alt řídil turnovskou knihovnu, musím konstatovat, že už přestala být tou věčně ušlápnutou Popelkou, která se krčila někde vzadu a čekala, až ji jednou objeví krásný princ. Stala se významným střediskem kulturní a osvětové činnosti, pro niž i v nelehkých podmínkách ideologické reglementace hledala a nacházela stále nové formy. Nezapomenutelně zůstanou čtenářské literární výlety, které sloužily za vzor ostatním knihovnám v době, kdy většina lidí jezdila pouze hromadnými dopravními prostředky nebo chodila pěšky či jezdila na kole. Turnovská knihovna spolupracovala s jinými kulturními zařízeními, pořádala přednášky a besedy, večery poezie a hudby za vydatné pomoci těch, kterým osud kultury a osud knihovny nebyl nikdy lhostejný. Jak nejmenovat pana profesora Horáčka a jeho divadélko Kompas, z jehož středu se vyklubalo kuřátko v podobě mé kolegyně Evy Kordové, která pomáhá, seč ji síly stačí, právě v této krásné tradici tvůrčím způsobem pokračovat. Také později, když pan profesor přešel na zdravotnickou školu, jsem měla tu čest se s jeho neutuchajícím elánem setkávat. A zase to byly krásné mladé dívky, budoucí sestřičky, které dokázaly se svým *divadélkem Mandragora* pod jeho vedením vytvořit atmosféru, že se poslouchalo a poslouchalo a ani domů nechtělo. Chtěla bych vyjmenovat všechny a nezapomenout na nikoho z vás, pane profesore Horáčku, paní profesorko Jiskrová, pane profesore Kadavo a další a další, třeba i bezejmenné spolupracovníky, které jsem ani neznala, a poděkovat Vám jménem svým i jménem otcovým za umění rozzářit lidská srdce a zasít v nich semínko krásy a poznání.

Následují roky, kdy dochází k neustálým změnám ve vedení knihovny. Toto časté střídání narušilo i koncepci dosavadní činnosti, protože ani jeden z těchto vedoucích pracovníků nebyl knihovníkem. K první změně došlo v roce 1976, kdy přejímá knihovnu Josef Vaník. Stinnou stránkou těchto let bylo přeceňová-

ní funkce knihovny jako politické vzdělávací instituce, takže byla povinně dokupována tzv. marxistická literatura, která se po roce 1989 z knihovny zákonitě vyřazovala. V průběhu roku 1979 knihovně připadl dvoupokojový byt po bývalém školníkovi v lidové škole umění. Tam se mohla přestěhovat ředitelna a v druhé místnosti bylo budováno politické oddělení, které bylo následně zrušeno.

V roce 1979 dochází k další změně ve vedení knihovny. Pan Vaník odchází a na jeho místo nastoupila v roce 1979 paní J. Maierová. Za jejího působení probíhala v knihovně revize celého knihovního fondu a zkulturnilo se prostředí. Podařilo se získat prostory v lokalitě u nádraží a otevřít tak pobočku v Turnově II. Po roce působení odchází paní J. Maierová na vyšší funkci a v roce 1981 nastupuje na její místo paní Koldová.

Vývoj knihovnictví v 80. letech šel k úplné centralizaci, což samozřejmě zasahuje i Městskou knihovnu v Turnově. Turnovská knihovna je vybrána jako jedno ze středisek v okrese Semily a začínají velké tlaky na omezení její suverenity. V této době je knihovna ještě stále příspěvkovou organizací. V roce 1982 odchází paní Koldová a na její místo nastupuje paní Valečková, která zde zůstává až do roku 1989, kdy odchází do důchodu. V té době je ale knihovna už rozpočtovou organizací. To znamená, že platy zaměstnanců a vedení veškeré účetnické agendy se zpracovávají a přímo zůstávají v pravomoci Městského národního výboru v Turnově.

Toto období z pohledu naší knihovny lze bezpochyby nazvat "obdobím tvrdé centralizace". Okresní knihovna v Semilech se stala centrem jednotné soustavy knihoven v okrese, řídila práci střediskových knihoven, místních lidových knihoven a nakonec pracovala jako metodické středisko. Přestože všechny knihovny nebyly zahrnuty ve střediskovém systému - tou, která odolala tlakům hlavně díky podpoře Městského národního výboru v Turnově, byla právě turnovská knihovna - přikročilo se k centrálnímu řízení veřejných knihoven okresní knihovnou. V této době byly časté porady v Okresní knihovně, kontroly na počet výpůjček naučné literatury, tzv. očista knihovního fondu byla prováděna průběžně za přímé kontroly Okresní knihovny v Semilech. Na každé z porad se řešil problém, jak organizačně napojit i turnovskou knihovnu. Okresní knihovna sdružovala prostředky pro zabezpečení provozu knihoven, kontrolovala jednotnou úpravu katalogů.

Kladem střediskového systému bylo, že přinesl úsporu času dobrovolných knihovníků v místních lidových knihovnách, kteří se nemuseli zabývat zpracováním knihovních fondů a získaný čas mohli věnovat individuální práci se čtenáři. Zřízením střediskových knihoven bylo dosaženo zkvalitnění evidence knihovních fondů i jejich zpracovávání. Zlepšila se i metodická pomoc MLK, sjednocena byla knihovnická technika.

Záporem bylo omezení pravomoci jednotlivých střediskových knihoven a nemožnost odměňovat své pracovníky přímo ve střediscích, protože byli vypláceni okresní knihovnou.

Na 14 místních lidových knihoven v našem metodickém obvodu chyběla metodická, proto každý pracovník uzavíral patronát nad jednou vesnickou knihovnou. Nevyřešeny zůstaly problémy s vesnickými knihovnami, které měly často nevhodné umístění a v řadě případů postrádaly podporu příslušných národních výborů.

Během poloviny osmdesátých let došlo k postupnému vybavení všech knihoven v regionu účelným a pěkným nábytkem. Bylo to pro nás období společných brigád a výpomoci v knihovnách (často se stěhovaly regály, knihy, nábytek, uklízelo se po malířích). Ale také období, kdy jsme my, "lidé z kanceláří", měli

pomáhat zemědělskému družstevnictví. Uzavírání socialistických závazků a následně kontrola jejich plnění, tím byla namnoze naplněna tato léta. Až druhá polovina osmdesátých let přinesla určité uvolnění - a u nás větší soustředění na vlastní poslání.

V ROCE 1986 SE TURNOVSKÝM KNIHOVNICÍM A PŘÁTELŮM DOBRÉ KNIHY KONEČNĚ SPLNIL DÁVNÝ SEN. Zní to jako zázrak, ale je tomu tak. Turnovská knihovna našla konečně svůj domov. Zrekonstruovaná vila v Jeronýmově ulici na nás dýchla svou atmosférou a nadšení čtenáři chválili.

A přesto zůstaly v srdci vzpomínky na místa, kde každá z nás začínala, kde nás ráno se smetákem v ruce vítala školnice z lidové školy umění - pani

Petrásková - a dohlížela, abychom si správně a řádně očistily obuv, kde v prostorách, již dávno stísněných nad samu mez únosnosti, jsme každý den sváděly bitvu o dalšího nového čtenáře, kde nás honil přísný, ale spravedlivý šéf a my měly tenkrát ještě oči spíš pro pány kluky než pro kartotéky plně nezáživných katalogizačních listků. Kde jsou

ty časy a usměvavá pani Císařová, která usilovně slepovala a spravovala "májovky v salátovém vydání" (rozuměj - knihy od Karla Maye) pro svá milovaná děťátka (rozuměj tím dětské čtenáře), kde ... Co tam se zrodilo plánů! A jedním z nich byl právě sen o nové a krásné budově pro knihovnu s okny plnými květin. Zní to jak pohádka? Možná, vždyť také jako ve správné pohádce dobro zvítězilo nad zlem, ale dalo to hodně práce, než se z ošklivého kačátka vyloupila současná krasavice.

O nové budově pro turnovskou knihovnu se hovoří nejméně od padesátých let. Už tehdy totiž bylo jasné, že kulturní instituce bez dostatečného zázemí bude moci své poslání naplňovat jen v omezené míře. Další léta probíhala ve znamení různých stavebních záměrů, a jak víme, nikdy neuskutečněných. A tak nám, knihovnicím, přibývaly chmury na čele. Na krátký čas jen - jak jsem už vzpomínala - svítila naděje v podobě kláštera, ale i tyto snahy odvál vítr. Teprve rok 1986 nám naše dávné plány uskutečnil. Velkou zásluhu na zdárném dokončení přestavby má vlastně celý kolektiv knihovny, zejména však pani Valečková, která ponejvíce absolvovala veškerá úřední jednání.

A potom následoval závěrečný finiš a stěhování bezmála sedmdesátitisícového knihovního fondu. 1. den - přepravy napěchované knihami, 2. den - přepravy naplněné knihami, 20. den - to už snad není možné, zase přepravy a zase knihy... Konečně nastal slavnostní okamžik - přestřižení pásky a "Vítejte, naši milí čtenáři!" Všichni máme radost, obě naše oddělení, která byla v 70. letech násilně odtržena, jsou opět pod jednou střechou. A jen mně se tajně vkrádá myšlenka a vzpomínka na tátu při pohledu na veškerou tu krásu. Škoda, že tu nejsi s námi...

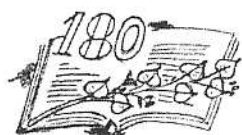
Pro turnovskou knihovnu představuje vila s věžičkou to nejlepší umístění, jaké kdy měla. Rozsah objektu umožňuje otevřít i malou čítárnu, která zatím knihovně velmi chyběla. Jako určitá nevýhoda se už tehdy jevílo umístění v odlehlejší části města a pak pořád ještě nedostatek místa pro zmožnělý knihovní fond, který musel být z části umístěn ve sklepních prostorách budovy.

Přestěhování knihovny se projevilo na zvýšeném počtu čtenářů i výpůjček, a tak hlavním úkolem bylo zajistit dostatek žádané literatury. K otevření se připravuje hudební oddělení, nakupuje se příslušná technika, systematicky je budován bibliograficko-informační aparát, tématické kartotéky, vyčleněna příruční knihovna. Jsou budovány katalogy: generální, jmenný, názvový, systematický, předmětový, revizní a regionální katalogy střediska.

Do šířky se rozběhla kulturní činnost jak pro čtenáře dospělé, tak především pro dětské, jejíž počátky jsou spojeny s netradičními "Neobyčejnými vyučovacími hodinami" dvojice Daniela Weissová - Eva Kordová.

VÝZNAMNÝM MEZNÍKEM ROVNĚŽ VE VÝVOJI ČESKÉHO KNIHOVNICTVÍ SE STAL ROK 1989. Ten zásadně změnil prostředí a podmínky, ve kterých se knihovny po dlouhá léta nacházely. Je to začátek svobodného poskytování knihovnických služeb bez politizace, bez preference některých skupin literatury. Po roce 1989 nastává plné uvolnění i v knihovnictví. Vychází mnoho nových knih, do turnovské knihovny se alespoň částečně vracejí knihy dotud zakázaných autorů.

Knihovní fondy jsou doplněny knihami z depozitářů, vyřazených v 70. letech. Provádí se aktualizace knihovních fondů, končí Tropovského úpravy Mezinárodního desetinného třídění a přechází se na klasické Mezinárodní desetinné třídění.

Na místo vedoucí nastupuje v roce 1989 paní Tůmová, která však již v roce 1990 odchází na vlastní žádost. Na základě výběrového řízení nastupuje na místo ředitelky od 1. 1. 1991 Danuše Altová, absolventka knihovnického studia, dlouholetá pracovnice turnovské knihovny.

V roce 1990, u příležitosti 170. výročí svého vzniku, dostává turnovská knihovna dárek ze všech nejceněnější. Konečně může hrdě nést jméno svého zakladatele ve svém názvu. Městská knihovna Antonína Marka v Turnově - tak zní náš nový oficiální název.

Snížením úlohy státu v celé kulturní a informační sféře a decentralizací ve sféře správy většiny kulturních aktivit po schválení zákona č. 367/90 Sb. dostaly obce možnost zakládat organizace a zařízení, případně je rušit

Tomuto vzácnému člověku - páteru, vlastenci Antonínu Markovi - vděčí turnovská knihovna za svůj vznik.

(§ 14). Toto ustanovení nechává obci svobodu, zda bude nebo nebude zřizovat a financovat kromě jiného také knihovny. V zákonu se také hovoří o tom, že obec může po dohodě s jinými obcemi zakládat a zřizovat organizace, sloužící k uspokojování jejich potřeb, což umožňuje z vlastní iniciativy, jen po dohodě zainteresovaných objektů zakládat knihovnická sdružení, tedy střediskové knihovny (pravidla pro sdružení určuje z. č. 40/1964 Sb. v platném znění). Tato možnost uvedla v jednání Městskou knihovnu Antonína Marka a Městský úřad v Turnově a od 1. 1. 1991 vznikla **oficiálně samostatná Městská knihovna Antonína Marka jako příspěvková organizace s právní subjektivitou**. Ve zřizovací listině je vytyčen základní účel a předmět činnosti knihovny, statutární orgány, vymezení majetku a doba zřízení. Další základní práva a povinnosti a vztahy mezi městským úřadem a knihovnou jsou dány Statutem Městské knihovny Antonína Marka v Turnově.

K této knihovně zůstaly nadále připojeny obecní knihovny tak, že středisková funkce zůstala nezměněna. Obecní knihovny jsou otevřeny méně než 15 hodin týdně, jsou tudíž neprofesionální. Všechny 14 knihoven zůstalo zpočátku v integraci s Městskou knihovnou Antonína Marka na základě kooperačních dohod, přičemž si místní úřady dotovaly náklady spojené s placením knihovnicka a provozem knihovny.

Složitějším se stal v 90. letech nákup knihovního fondu. Začalo vycházet mnohem více titulů knih, takže i když dotace na knihy mírně vzrůstaly, nebylo možno nakoupit všechno. Proto na rozdíl od předchozích dob, kdy se jednotlivé tituly nakupovaly duplicitně, nyní je daný titul většinou zakoupen pouze jednou.

Největší zásluhou polistopadového vývoje, samozřejmě vedle svobodného šíření informací, zůstává usnadnění a urychlení nástupu elektroniky do služeb občanům, tedy i do knihovnických procesů. Kdyby nám někdo v roce 1990 tvrdil, že do deseti let budeme používat automatizovaný výpůjční protokol, elektronický katalog a dálkový přenos dat prostřednictvím počítačů, asi bychom ho označili za člověka, který to nemá v hlavě v pořádku. A přece tomu tak je. Postačí si vzpomenout na naše technické zázemí ještě z roku 1990 a porovnat je s přítomností. Tehdy největší vymožeností turnovské knihovny bylo ruční počítadlo výpůjček a čtenářů, katalogizační listky se opisovaly na prehistorických psacích strojích značky Zeta a největší novinkou v „kopírování“ byl lihový rozmnožovací stroj... Samozřejmě: také jsme žili, ale dnes si těžko umíme představit život bez kopírky a bez počítačů. Při denním řešení desítek drobných těžkostí a věčné bitvě s financemi si často ani neuvědomujeme, jak obrovský pokrok byl právě na tomto úseku učiněn.

Původní záměr chtěl využít prostorové kapacity zrekonstruované budovy zřízením hudebního oddělení. Tato vize byla odložena a byla dána přednost vybavení knihovny výpočetní technikou. Jsem přesvědčena, že to byla správná cesta a dnes se turnovská knihovna řadí mezi nejmodernější knihovny v republice.

Na začátku chyběly ovšem opět finanční prostředky. A tak začalo období častých návštěv soukromých firem s žádostmi o sponzorství. Korunka ke korunce a nakonec to přece jenom vyšlo. Hurá! Máme první počítač..., ale co s ním? Pronikaly jsme však do jeho tajů rychle. Od tohoto data dochází k zásadní změně v činnosti knihovny. Po nákupu prvního počítače se postupně zaváděla do provozu knihovny v celé šíři nová výpočetní technika. Je jasné, že se tím dosáhlo výrazného zlepšení služeb knihovny i zvýšeného zájmu o ně.

Začala se řešit otázka, který knihovnický systém by nám asi nejlépe vyhovoval a byl pro naši knihovnu nejlepší. Moc informací o knihovnických systémech v té době nebylo. V nabídce byl TINLIB, BIBIS a SMARTLIB. Pak přišel knižní veletrh v Praze, kde se poprvé představovala česká firma z Tábora - Arrow-sys se

svým programem LANius. Byl přesně takový, jaký jsem si v duchu představovala. Hodil se pro náš typ knihovny, byl srozumitelný a hlavně i cenově dostupný. S bývalým vedoucím odboru kultury panem Kulišem jsme navštívili Okresní knihovnu v Táboře, kde se tento systém experimentálně uváděl do praxe. Řekli jsme oba: Ano, to je ono. A potom již následovala první instalace programu u nás v Turnově.

K automatizovanému zpracování nových knih došlo už v roce 1993 zakoupením I. modulu - Doplnění údajů. Nově zpracované knihy jsou již označeny čárovým kódem. V roce 1994 byl instalován další modul LANia. V témže roce se propojují počítače a vzniká malá provizorní síť. Městská knihovna Antonína Marka měla zpracovanou koncepci počítačové sítě a v roce 1994 se začalo s vybavováním hardwarové části. V témže roce jsme potěšily rovněž naše čtenáře, protože oddělení pro dospělé bylo doplněno kopírovacím strojem Minolta. Zároveň se započalo s retrospektivním ukládáním knihovního fondu. Souběžně se prováděla rozsáhlá aktualizace knihovního fondu...

Když si na ty hory knih, které se měly zpracovat, vzpomenu, ještě dnes mi běhá mráz po zádech. Začalo to neúspěšnými kontakty na úřadě práce, zájemci o práci přicházeli a zase odcházeli, a nikomu tato práce nepřipadala atraktivní. Čas neúprosně ukrájoval další a další dny a já už předem věděla, že jestli mě nenapadne nějaké spásné řešení, vezme náš harmonogram práci za své. Napadlo mě pátrat mezi našimi dobrovolnými knihovnicemi. Kdo hledá, najde. Šťastná volba padla na pilnou paní Zdeňku Voňkovou. Ale ať jsme dělaly, co jsme chtěly, pořád nebylo možné dohnat vzniklý deficit. A opět vyvstala otázka - jak dál? V té době se už u našich odborníků zrodil systém TURBO. Některé knihovny, jako například tábořská, měly zpracovány knihy již v tomto systému, a tak byla možnost shodné knihy prostřednictvím TURBA rychle "přesypat". Nebylo to však zdarma, za záznam právě tábořská knihovna požadovala 1,- Kč. Při přepočtu svazků cca okolo 80.000 docela velký peníz. Pátralo se tedy jinde. A zase svítila naděje v podobě benešovské knihovny. S paní ředitelkou jsme se dohodly, že zaplatíme za použitý záznam pouze 0,50 Kč a to už bylo něco jiného. Rovněž byla navázána další spolupráce s litoměřickou knihovnou, kam se pro změnu zase rozjely mé kolegyně - paní Havlová a Laurynová. A tak se katalogizovalo a přepisovalo.

Díky finanční podpoře od Městského úřadu v Turnově přibýlo několik dalších počítačů, které vyžadovaly již lepší propojení v síti. Proto byl v roce 1995 aplikován systém Novell a do roka byl spuštěn automatizovaný provoz centrální knihovny a to v obou odděleních - dětském i dospělém.

Od roku 1996 je tedy turnovská knihovna plně automatizovaná. Každá kniha má svůj čárový kód - a každý čtenář průkazku rovněž s čárovým kódem. Pro výpůjční proces byl instalován další modul LANia. Tento program nabízí knihovníkům, ale i přímo čtenářům, mnohem vyšší komfort. K lepší orientaci v knihovním fondu jsou pro čtenáře v jednotlivých odděleních připraveny veřejně přístupné katalogy v elektronické podobě. Informují čtenáře o fondu turnovské knihovny, ale i ostatních knihoven pracujících v systému LANius. To umožňuje samotným čtenářům vybírat si knihy podle autora, názvu nebo klíčového slova, zajistit „zámluvky“, ale také zjistit, ve které knihovně je možné požadovaný dokument zapůjčit prostřednictvím meziknihovní výpůjční služby. Automatizace je uplatněna i při evidenci výměnného fondu pro místní lidové knihovny v našem metodickém obvodu.

Tak, a máme to šťastně za sebou, řekly jsme si, když už počáteční problémy pominuly. Hrdě jsme se rozhlížely po okolním knihovnickém světě, ale také nabízely své rady a zkušenosti i městským knihovnám. Díky tomu jsme získaly

pro nás tolik potřebné finanční injekce. Školili se u nás knihovníci z Českého Dubu, Jilemnice, Železného Brodu, Jablonce nad Nisou, ale také z turnovského gymnázia, zdravotnické školy, umělecko-průmyslové školy.

Jak hluboce jsme se myšlily ve svém šťastném vydechnutí, jsme poznaly poměrně zakrátko. Začalo se mluvit o informačních superdálnicích. Objevily se nové informace na nosičích CD-ROM a všem učarovalo kouzelné slůvko - Internet.

A mně začínalo být jasné, že započatá cesta pokračuje dál až kamsi za vzdálený obzor, že je to nekonečný příběh stálého sledování nových informačních trendů, ale také nikdy nekončící modernizace elektrotechniky. Kde sehnat potřebné finanční zdroje, honilo se mi neustále hlavou. A najednou světlo světa spatřila Nadace Open Society Fund Praha, která podporovala právě napojení na internet. Podaly jsme žádost o grant a získaly první vlašťovku = modem. Potom následoval rok 1998 a turnovská knihovna opět uspěla se svým projektem nazvaným "Turnovsko a Internet". Na samý závěr roku jsme obdržely dotaci z ministerstva kultury. Také městská samospráva nám vyšla vstříc, a tak již začátkem roku 1999 byl v provozu multimediální počítač na CD-ROM a v únoru terminál na internet. V oddělení pro dospělé, po menších úpravách v interiéru, jsou tak nově zřízena dvě studijní místa. Připojením na celosvětovou síť internet Městská knihovna Antonína Marka rozšířila své možnosti o další obsáhlou informační oblast a v současné době o vitanou a kladně hodnocenou službu našim uživatelům.

Mám velkou a pochopitelnou radost, o kterou se musím podělit s Vámi, milí čtenáři! I v letošním roce se turnovské knihovně podařilo uspět se svým projektem "Turnovská knihovna otevřená světu". Chtěli bychom vylepšit naše připojení pomocí radiového mikrovlnného spoje a pokud nám to finance dovoli, vystavit náš knihovní fond na www stránkách. Zavedení dalšího terminálu na internet a multimediálního počítače na CD-ROM do dětského oddělení, to je sice už zřejmě budoucí vize, ale držte nám pěsti, ať se nám to podaří.

*F*unkce informační je však pouze jednou významnou a vzácnou perličkou navlečenou na náhrdelníku řady dalších, neméně důležitých. A těmi jsou funkce sociální, kultivační, relaxační, humanizační. Jen společně mohou vytvořit něco tak pozoruhodného - instituci, kterou využívají všechny věkové kategorie lidí, instituci, která přispívá k jejich celoživotnímu vzdělávání.

Shrňme tedy stav věcí, kam dospěla naše knihovna na rozhraní věků. Knihovna Antonína Marka v Turnově je veřejnou městskou knihovnou. Pracuje systémem ústřední knihovny s 6 pobočkami rozmístěnými na území města. Poskytuje pestrou paletu služeb v místě i regionu. Nabízí velký výběr beletrie a naučné literatury, periodik, CD-ROMů a pro zdravotně postižené občany i nosičů zvuku. Poskytuje informace z literatury a o literatuře, o regionálních autorech, faktografické a právní informace, meziknihovní výpůjční službu, BIS (bibliografickou službu). Pořádá početné kulturní pořady pro školy a veřejnost. Poskytuje uživatelům kopírovací služby z vlastních fondů a od roku 1999 rozšířila nabídku služeb o přístup na internet. Počet zájemců neustále stoupá. Nové informační zdroje mají samozřejmě příznivý vliv na počet našich čtenářů, návštěvníků i klasických výpůjček. Dovolte mi to doložit několika číselnými údaji:

Knihovní fond dosahuje 82.767 knihovních jednotek. Knihovna odebírá 77 titulů periodik. Ročně se v Knihovně Antonína Marka zaregistruje 2.192 čtenářů, kteří uskuteční 83.992 výpůjček a navštíví ji 19.459 čtenářů. Vynaložené prostředky na nákup knihovního fondu činily 327.390,- Kč. Uskutečnily jsme 276 vzdělávacích a výchovných pořadů. Meziknihovní výpůjční službou jsme

zajistily 133 výpůjček a naopak poskytly jiným knihovnám 91 knih. To jsou stručně statistické údaje jen za uplynulý rok. Co říkáte, nejsou to úctyhodná čísla?

Turnovská knihovna přitom pečuje o všechny skupiny čtenářů. Kromě tradičních služeb, zavádíme i nové služby speciální. Úzce spolupracujeme s penziony a pečovatelskými domy ve městě a zajišťujeme pro nejstarší občany bezplatnou donáškovou službu. V rámci pracovní terapie se konají pravidelná setkávání, besedy a přednášky.

Mezi těmito speciálními službami dosahuje stále většího ocenění půjčování zvukových kazet zrakově postiženým. Proč právě tato služba? Mnoho čtenářů v důsledku zhoršení zraku nám oznámilo, že nemohou být nadále našimi čtenáři. Takto postiženým občanům jsme v podstatě neměly co nabídnout. Začaly jsme tedy hledat cesty, jak i jim zprostředkovat přístup ke knize. Vzhledem k tomu, že jsme neměly žádný vlastní fond zvukových kazet, hledaly jsme a našly pochopení u Okresní knihovny v Hradci Králové. Ta nám půjčovala a nadále půjčuje soubory zvukových kazet. Tato naše speciální služba si získala své uživatele nejen z našeho regionu, ale i ze Semil, Jablonce nad Nisou, ba i Liberce! Byl to velký krok kupředu, ale bylo zřejmé, že nám schází vlastní fond zvukových kazet. Tento náš záměr se nám podařilo uskutečnit v roce 1999, kdy nám byl udělen grant za náš projekt "Přechod s bariérami mezi lidmi" v celkové hodnotě 20.000,- Kč. Navázaly jsme spolupráci s Knihovnou a tiskárnou pro nevidomé a slabozraké K. E. Macana v Praze. Z našeho rozpočtu jsme k tomuto cíli uvolnily 25.000,- Kč, a tak náš vlastní fond mohl být vytvořen. Doplnování základního fondu jsme rozšířily i o nabídku CD (kompaktní disky). Za všechny vděčné čtenáře, slova jednoho z nich:

„Děkujeme Vám, poslouchali jsme s úžasem, vždyť za námi přišlo celé Pražské jaro se všemi jeho interprety až domů. Máme překrásný zážitek.“

Hledáme sponzory pro rozšíření našeho základního fondu, chtěly bychom zpřístupnit i informace zrakově postiženým prostřednictvím internetu. Pomůžete nám?

Když se řekne - knihovna, co Vás napadne? Regály, knihy, čtenáři, katalogy,... Ale turnovská knihovna to vše ještě ožívuje svými kulturními a vzdělávacími pořady, besedami se spisovateli, literárními a jinými soutěžemi, výstavkami, autogramiádami, anketami, křty knih, určenými jak pro dětské, tak i dospělé posluchače. Jsou většínou pořádaný v prostorách dětské

Oddělení pro dospělé čtenáře.

Oddělení pro dětské čtenáře.

ho oddělení a vytvářejí příjemnou a milou atmosféru. Otevírám kroniku a probírám se jednotlivými roky, čtu nadšené ohlasy, pozdravy od takových osobností, jakými jsou například Jiří Žáček, Marie Kubátová, Zbyněk Malinský, Vladimír Komárek, Martina Drijverová, Božena Šimková, Jaroslav Němeček, Ilona Borská, duo Vodňanský a Dobiáš,... kteří jsou dnes našimi přáteli, protože Turnov jim učaroval a *"do Turnova - kdykoliv znova"*. Tento úsek naší činnosti je neoddělitelně spjat se jménem Evy Kordové. Co ta umí hlavně pro děti a s dětmi vykouzlit! Zvlášť, když ji doplní ještě některý z našich spolupracovníků. Je to obdivuhodné, potěšující a zároveň zavazující. (Však na Vás maličko z atmosféry těchto knihovnických aktivit dýchne zvláště ve třetí části této publikace.)

Pobočka turnovské knihovny na Malém Rohozci.

Jak nezapomenout na vynikající spolupráci s jednotou bratrskou a církví husitskou, s CHKO Českého ráje, se Střediskem pro volný čas dětí a mládeže, s Okresním muzeem Českého ráje, se Spolkem rodáků a přátel Turnova. Jsem na rozpacích, protože tato činnost by si vyžadovala samostatný sborník vzpomínek, zážitků, postřehů.

Nezapomenutelné jsou pořady, které obohatily naše nitro, rozšířily naše obzory. Výstavy a komponované pořady Orbis Pictus, Národe, odkazují Tobě, J. Á. Komenský, Krkonoše očima spisovatelky, beseda nad knihou pověstí z Krkonoše "Hadí štěstí", přednášky pro rodiče - Aby bylo vaše dítě ve škole úspěšné, Dyslektické dítě ve škole a rodině, literární soutěže Poznej a chraň, Neváhej a piš, Poznej své město, pořady pro všechny turnovské děti - Ahóój prázdniny, výstava "Albatros dětem - děti Albatrosu" - jsou jenom malým letmým ohlédnutím a nepatrným průřezem této krásné a bohaté činnosti.

Tradici si u nás získaly Podvečery s pohádkou. A tak mě napadlo - maminky, tatínkové, babičky, dědečkové - znáte je? Přijďte se svými nejmenšími si poslechnout nějakou tu zvlášť hezkou! (Pozor - opět jsme zahájili!)

Turnovská knihovna se již tradičně především zaměřuje na výchovu ke čtenářství a informační výchovu pro základní a střední školy. Ve spolupráci se školními knihovnami a informačními centry na školách byl vypracován v roce 1994 projekt. Praktický způsob realizace zahrnuje:

- výchovu ke čtenářství - určenou pro mateřské školy a I. stupeň základních škol,
- informační výchovu pro II. stupeň základních škol,
- informační výchovu pro střední školy.

Výukové hodiny a další pořady, besedy, soutěže, semináře, ankety atd. se odehrávají přímo v Městské knihovně Antonína Marka v Turnově, kde této možnosti využívají především školy, které nemají odpovídající zázemí školní knihovny nebo studijně informačního centra. Hlavními úkoly je naučit žáky a studenty dovednostem při využívání knihovních fondů a jiných informačních pramenů, naučit žáky a studenty zpracovávat informace až do konečného výstupu za využití Internetu, počítačů, CD-ROMů a věst je k celoživotnímu využívání knihoven v práci, sebevzdělávání a zábavě. Záměrem projektu je v budoucnu propojení informačních systémů jednotlivých škol s dalšími institucemi.

MAGICKÝ ROK 2000 NÁS ZASTIHL V PLNÉM PRACOVNÍM TEMPU. V únoru soutěž "O nejhezčí knihu roku", v březnu jsme se zúčastnily projektu "Do knihovny na internet - po internetu do knihovny". Velkou pozor-

nost knihovnice věnovaly informatické gramotnosti uživatelů. Celý měsíc březen jsme měly předvádějící dny internetu pro začátečníky. Jako dárek bylo 15 minut internetu zdarma. Zajímavá a hojně navštěvená byla cestopisná beseda a výstava "Korsika známá - neznámá" pana K. Janáka. „Pisnička pro pana prezidenta" - k 150. výročí narození T. G. Masaryka - byl další pořad, který se uskutečnil ve spolupráci se Spolkem rodáků a přátel Turnova a OMČR. Vyhlášena byla literární soutěž v rámci projektu "Kde končí svět" a k výročí knihovny - „Neváhej a piš“. Pro všechny věkové kategorie přehledka vypravěčů "Čteme všichni - vypráví jen někdo". Rovněž se začalo využívat elektroniky při poskytování informací. Běžně poskytujeme od letošního července elektronické informace o jízdních řádech! V srpnu jsme otevřely pro naše čtenáře letní čítárnu na terase. V rámci "Týdne knihoven" proběhly dny otevřených dveří. Během nich se uskutečnila řada zajímavých akcí: Den nakladatelství Amulet a Brio, loutkové pohádky, Internet zdarma,... Vyvrcholením pak byl sobotní program (14. 10.) „Knihovna pro celou rodinu“. V rámci 180. výročí knihovny chystáme další akce. Sledujte prosím naše pozvánky.

Dalo by se psát o mnohém. I o tom, jak jsme málem přišly o střechu nad hlavou, o stěhování poboček a skladů, které jsme musely v rámci předražování nájemného opustit, o spoustě hodin usilovné, doslova mravenčí práce, která zůstává veřejnosti tak trochu utajena...

S velkou hrdostí a potěšením mohu konstatovat, že co do věku je knihovna sice stoosmdesátiletá, ale v čilosti a plánech do budoucna může soutěžit s lektérými mnohem mladšími kolegyněmi. Turnovská knihovna se otevřela veřejnosti, stala se moderní informační institucí. A my bychom v budoucnu chtěly nabídnout další nové informační služby, více počítačů pro studijní práci, vyhledávání i „brouzdání“ po internetu a hlavně knihy a časopisy pro zábavu a poučení. Chtěly bychom se stát partnerem pro všechny ty, kdo se na nás obrátí.

Když se dnes probírám tou spoustou dokumentů a statistických hlášení a zážitků, nemohu jinak, než se ohlédnout zpět a bilancovat alespoň v malém políčku své vlastní profesní působnosti - konkrétně v MěK, která je mým pracovištěm již řadu let. Napadají mě slova klasikova - Sám nejsi nic. Vše tvoří a ovlivňují lidé. A tak můj dík patří především všem mým kolegyním, protože jejich zásluhou má naše knihovna v Turnově své dobré jméno.

Když chcete udělat malý krůček kupředu, jsou vždy zapotřebí nápady, prostory a velký zájem klientů a... peníze. Ale také vedle sebe musíte mít schopný kolektiv lidí, kteří budou pomáhat, prostě nadšeného člověka, který bude zejména novou službu zabezpečovat. Není vždy vše tak ideální. Vim, každý den nesvítlí slunce a jsou dny, kdy nemůžeme najít společnou řeč, kdy se na sebe i zlobíme, kdy si asi i některá z kolegyně myslí - co si ta Dana či Eva zase vymýšlejí?! Když se ale vše podaří, stojí za to poslouchat spokojené čtenáře, posluchače, návštěvníky a uživatele všech našich služeb.

Chtěla bych vám prostě všem poděkovat, Evo, Evino, Evčo, Ireno, Aleno, Blázo, za společné roky života v naší knihovně a popřát vám hodně osobního štěstí, zdraví, přátelského porozumění, úsměvné ochoty a taktu a spoustu dobrých nápadů, které se spolu ještě jistě pokusíme realizovat. Děkuji vám za každou dobrou knihu, kterou vypravíte na cestu za čtenářem. Jak vyjádřit mé knihovnické díkůvzdání a neopomenout nikoho z vás, pane profesore Horáčku, paní Cisařová, Jitko Petrušková, pane Janáku, Zdeňko Voňková, Pěto Ječný,... Můj vroucí dík patří i těm skromným, kterým se tolik netleská, ale bez nichž by se to vše krásné a narozené nemohlo dál rozvíjet...

Končím své vzpomínání, které je celé zasvěcené Tobě, naše krásná a moudrá, která jsi našim druhým domovem a na kterou můžeme být právem hrdi. Je to mé vyznání Tobě, vyznání mé knihovnické profese.

A co přát naši turnovské knihovně do dalších let? To, co se přeje v životě lidském. Aby mohla zdravě a volně dýchat. Aby mohla košatět a rozrůstat se. Aby zůstala tou věčnou mladou dámou, která má spoustu nových a dobrých nápadů pro své čtenáře a uživatele, která má vděčné posluchače a zapálené spolupracovníky a nezbytný pytel peněz a pochopení města. Zkrátka a dobře, přejme té naší stoosmdesátnici hodně knihovnického štěstí.

• **Použitá literatura:**

- Herbst, Josef : Turnovsko, střed Českého ráje
- Kozák, Václav : Pojizeří k Labi
- Kudrnáč, Václav : Úplný adresář politického okresu turnovského
- Mařan, C. : Patriarcha Slovanství P. A. Marek
- Plch, Jaromír : Antonín Marek
- Plch, Jaromír : Souhvězdí domova
- Prášek, Justin V. : Dějiny města Turnova nad Jizerou
- Sto čtyřicet let knihovny v Turnově
- Turnovská vyznání
- Václav Fortunát Durych
- Venclů, František : Turnovsko.

Z PŘÍSPĚVKŮ PŘÁTEL NAŠÍ KNIHOVNY

„V povolání jsem vcelku spokojen, dává mi možnost uplatnění zálib a zájmů při značné, někdy ovšem iluzorní volnosti.

Přehlédl jsem už všechny knihovny v okrese. Zvláště pěkná byla třídení tůra po šestnácti knihovnách Českozubska vykonaná pěšky. (Auto k dispozici nebylo.)

Výtečného spolupracovníka jsem našel v novém knihovníku okresní knihovny Karlu Altovi, který za krátkou dobu vedení OLK způsobil tu malou revoluci. Za půlrok 1952 docílil 65.000 výpůjček. Celkem to dělá osm knih na hlavu turnovského občana včetně kojenců, půjčuje se ovšem i v okresním měřítku.“

(Z rodinné kroniky, z kapitoly připomínající rok 1952.)

PAMÁTKA KARLA ALTA

S podivem porovnáváme projekty budoucí turnovské Střelnice. Ať z nich zvítězí ten či ten, Kulturní středisko získá v době i nám starším přijatelné pro svou mnohotvárnou činnost stánek jedna radost. Hrdostí nás naplňuje i neutuchající iniciativa a tvořivý rozmach zdejšího Muzea Českého ráje s jeho vynalézavými expozicemi, instalacemi, výstavami, sympozii, folklorními slavnostmi i trhy. Je to dnes dynamické centrum umění, kulturní historie i vědeckého bádání. Obdivuhodně bohatý a pestrý je hudební život Turnovska. Hřeje nás obnova a ožívování nejmilejších historických památek v místě i okolí. Jejich návštěvnost vzrůstá z lásky i z pochopení pro úsilí obětavých patriotů. Vítáme umělecké aktivity družstva Granát a těšíme se z omládlých, prosvětlených prostor města a obzvláště jeho škol stejně jako z plánů sportovních...

A osobně jsem šťastný, že i jubilující Městská knihovna Antonína Marka drží krok a finišuje jak svým umístěním a výbavou, tak kulturní činností vysoké a přitažlivé úrovně. Její vnitřní zařízení doplnily v posledních letech takové elektronické divy naší doby, že se o nich zakladatelům nemohlo ani snít, i když je pořád ještě co zlepšovat.

Za vším tím všude je oživená práce týmová - ale vždy i ti nezbytní jednotlivci, co s tou svou činností dýchají a žijí a kterým se stala vzrušující záležitostí, že jim často nedá spát.

Proč tak osobně o knihovně? Jsou s ní spjaty první tři roky mého působení v Turnově, kdy jsem mnohé pochopil a mnoho se přiučil ve vztahu ke knize i kraji. V knihovně bych byl od příchodu častý host už proto, že jsem vystudoval češtinu s dějepisem, ovšem jen v obecné podobě. To nezbytné regionální aktualizování je třeba si osvojit až na místě. Jenže věci se mi hned po odchodu z pražské fakulty strašidelně zkomplikovaly. Promiňte tu objasňující zpodobě...

Jen mi došla umístěnka, příkazující nástup na libereckou průmyslovku, naši mi po válce vojáci stíny na obou hrotech plic - a já místo střední školy nastoupil léčení v Kostelci nad Černými lesy a další půlrok jsem strávil v sanatoriu Jablunkov. Ještěže mým štěstím v neštěstí byl objev streptomycinu a pasu. Slyším slova pana primáře, když mě propouštěl díky velké zdravotnické péči, o kterou jsem se zatím ničím nezasloužil: „Příteli, jestli vám můžu radit, nechoďte aspoň tři roky učit. Já vím, že se na své první studenty těšíte, ale máte stejně blízko ke kultuře, doba je složitá, dobře vám radím. Zkuste to nějaký rok mimo školu!“ Psal se rok 1950.

Chápal jsem, a přece nezesmutněl. Od jilemnických mladých let jsem se na kulturní tvořivost se studenty těšil. Na KNV v Liberci mi ukázali nástěnnou mapu s praporky volných míst. Bez zaváhání jsem požádal o Turnov, i když jsem ho znal spíš díky kouzelným Vikovým dřevorytům. Bylo mi pětadvacet, vojna mě minula. Zdánlivě honosný titul knihovnického inspektora mládíčka nevábil, ale knižky byly moje od dětství. Zkusme to, snad se do toho nějak vpravím. Kolikrát jsem si za léta říkal, že je život vlnění: nahoru - dolů - nahoru... Po smůle zvané TBC mě potkávalo štěstí. Už to, že jsem díky vlasteneckému plukovníkovi Randákovi sehnal záhy byt. A kolem místní knihovny poznal dva obětavé nadšence, knihovníky na slovo vzaté: knihovnického inspektora *Bohuslava Bystrého* a jeho asistenta - knihovníka *Karla Alta*. Bylo se o koho odborně opřít a nabrat dech.

Na snímku Karel ALT.

Bohouš Bystrý, jak se mu říkávalo, byl osobností na svém místě. Působil ve funkci hned od osvobození. A první, čemu se mezi svěřenými knihovnami tehdejšího turnovského okresu věnoval, bylo zlepšení knihovnických prostor v Turnově, dosud stisněných až nedůstojně. To on získal knihovně umístění v přízemí budovy někdejšího hostince sdílené společně s Hudební školou v Husově ulici.

Tíhu přestěhování z domu U Jelena "odnesl" ještě svědomitý pan profesor Tinkl, který si to šterclování prvně vyzkoušel už za okupace, když knihovna nuceně opouštěla přízemí radnice. Vite, co to je stěhovat nějakých 7000 výtisků, kdy nezůstane tak říkajíc kámen na kameni? „Vědět, co mě čeká, v životě bych do toho nešel.“ říkával pan profesor, když bezútěšně zápolil s novými seznamy při honoráři, který byl spíš kapesným. Knihovnu při té příležitosti zbavili "brakové literatury", jak činili čas od času už předkové za republiky, ba už za Rakousko-Uherska - leč vždy se tam zas záhadnými cestami vracela zpátky.

Začátkem 50. let pan Tinkl dal přednost rezignaci, odcházel na zasloužilý odpočinek. Ale i pan inspektor Bystrý slyšel prozíravě trávu růst a dojednal si návrat na svou milovanou "divčí školu", zůstal však dál jako předseda knihovni rady.

Měl šťastnou ruku, když do funkce svého zástupce a brzy ředitele "Okresní lidové knihovny v Turnově" objevil, získal a zapracoval svědomitého systematicka Karla Alta. Byl to totiž skromný, nenápadný Karel Alt, kdo svým čtvrtstolekým iniciativním, uvážlivým působením uprostřed stupňujících se tlaků politických a s osobním handicapem denního dojíždění z Voděrad za cenu vlastního zdraví vybudoval v poměrně krátké době vzornou moderní knihovnu, hodnou jména jejího zakladatele.

Nový knihovník si svého poslání hluboce vážil. Bylo vyvrcholením jeho životního úsilí. Mláďd neměl lehké. Narodil se 1915, za války - je tomu 85 let. Místo osamělé matky, stížené těžkou TBC, ho vychovávala babička. Na školy nezbývalo, třebaže vysvědčení měl výtečné. Životní lásku ke knize realizoval za První republiky zprvu jako vyučený knihař, později působením v tiskárně, dokud ho nepostihlo totální nasazení do „Říše“. Ve zhořelecké vagonce vydržel do začátku března 1945. Poté utekl a do osvobození se skrýval. Živil se, jak se dalo, do chvíle, kdy ho poznal inspektor Bystrý a nabídl mu zajímavou práci při Okresní radě osvětové. Svěřil mu doplňovací oddělení pro venkovské knihovny. Pro získání kvalifikace se Karel sám přihlásil do Státního knihovnického kursu v Kladně a uzavřel jej úspěšnou státní zkouškou.

Vedl si dobře. Byl tajemníkem, spolupracovníkem, pak i zástupcem knihovnického inspektora. Od 1. dubna 1951 se ujal řízení Okresní lidové knihovny. A pracoval tak, že během necelé desetiletí patřila turnovská "OLK" k nejlepším v kraji. Rozšířil knižní fond a přehledně jej roztrídil. I při skromných prostředcích, které byly k dispozici, dbal na to, aby prostředí knihovny zútulnělo. Čtenáři chválili možnost rychlé orientace při hledání titulů, také zavedený volný výběr knih balených do průhledného igelitu, nedocenitelná byla nová katalogizace v kartotéce podle autora, názvu knihy - i ta nejpracnější podle tématických okruhů. Systémový katalog byl u nás pořízen jako první v kraji! Záhy osamostatnělo dětské oddělení tradičně vedené pracovníci s jedinečným vztahem k dětem. Služby nabízelo oddělení odborné i soustředěná literatura pro mládež. Rozšířil se kolektiv zaměstnanců vzhledem k narůstajícím úkolům v nově ustanovených pobočkách a k potřebě metodické pomoci místním knihovnám okresu.

Toto vše je činnost základního významu. Ta neskylá aplaus, čtenář ji často vnímá jakoby cosi samozřejmého, mechanického. Přitom právě tahle mravenčí, systematická práce tvoří vlastní základnu pro kulturní život kolem knihovny. Na ten však Karel Alt také nezapomínal, jak ještě doložím. Pět let trvalo, než přišlo první oficiální uznání: od ONV, pak KNV, pak ministerstva. Ale v soutěži "Budujeme vzornou lidovou knihovnu" to pro opakovaně výhrady ke stísněné prostorové perspektivě a k málo přesvědčivé činnosti politickovychovné na udělení titulu Vzorná lidová knihovna nestačilo. Stala se ji až začátkem 60. let.

Karel Alt dovedl podchytit dobrovolné spolupracovníky. Vytvářel *kruh přátel knihovny* počínaje obětavci, kteří trpělivě pomáhali s přebaly tisíců a tisíců knih. Získával organizátory besed, kulturních večerů a oblíbených literárních zájezdů. Vzpomínám na vzorové besedy B. Bystrého se žáky zejména o historických knihách. Legendárním spolupracovníkem knihovny byl profesor Střední ekonomické školy *Ladislav Kadava*. Systematicky si glosoval kulturní historii i přítomnost nejen Českého ráje, ale celého kraje a dalších čtenářsky i návštěvnícky atraktivních oblastí. Svého rozhledu využíval k pořádání programových zájezdů, zpestřených ukázkami z děl, návštěvami památek, setkáními s autory. Tak při knihovně vycházela i malá knižnice ilustrovaných průvodců Českým rájem, obratem vždy rozebraná. Vzpomínám na lákavé titulní obálky malované stylově

panem profesorem Linkou. Přibližovaly Valdštejn, Trosky, Malou Skálu, Hrubou Skálu, Hrubý Rohozec, Zlatou stezku Českého ráje - co název, to samostatná Kadavova brožurka pro popularizaci Turnovska jako stvořená. Vedle kreseb a dokumentů je zdobily i výrazné krajinné fotografie Karla Alta.

Na Českodubsku zasvěceně spolupracovali už pan řídící *Václav Havel* a jeho pokračovatel, obětavý čtenář Karoliny Světlé a též kantor, jak má být, pan *Josef Lukeš*, tak často v těch dobách pronásledovaný. Později i daliměřická knihovnice *prof. Eliška Bisová*. V návaznosti na Kaplického romány o selských bouřích dokreslovala jejich dobu na Turnovsku *prof. Jaroslava Jiskrová*, stopy husitů v regionu sledoval rovenský učitel a básník *Jaroslav Podobský*...

Sám jsem v té době do historie Turnovska teprve pronikal. Přístupných pramenů je ale u nás díky předním historikům i publicistům požehnaně, k tomu máme dobře zpracované archivy, vzácně vybavené muzeum. Vše to nabízí tolik pozoruhodností, že to neobyčejně prohlubuje emotivní vztah k tomuto koutu vlasti. Nejvíce jsem žasl nad slávou národního obrození Turnovska. Není pomalu buditel, aby neměl přes V. F. Durycha a zejména P. Antonína Marka vztah k našim končinám. Přemnozí odtud vzešli a zde pak do této atmosféry vyrůstali.

Když jsem z Havlíčkova deníku zjistil, že ani on není výjimkou, nedalo mi to. (Havlíčkův portrét visíval v otcově pokoji vedle podobizny L. N. Tolstého.) První ilustrovaná pásma se studenty jedenáctiletky, kam jsem 1953 odešel, patřila jemu ("*Jsemť já z kraje muzikantů*"). Odezva mi dodala odvahy ke scénické montáži obrozeneckých písní, veršů, vzpomínek či pověstí vzniklých přímo na Turnovsku - "*Turnovsko v červánkách národního probuzení*". Pro realizaci scénáře toho jména jsem získal ochotné místní "liboherce", hrdé na Markovo jméno. Vložili do pořadu srdce, nezapomenutelní Otakar Fiala, Ladunka Petrnoušek, Sajcovi i manželé Steklých... Městské divadlo bylo plné do posledního místa a ohlas nás potěšil. Kdo dnes krom starších občanů ví, že písně jako - *Čechy krásné, Čechy mé, Bývalí Čechové, Písně - dcery ducha mého, Tážete se, proč jsem Slovan* - se zrodily tu u nás, mezi Ještědem a Troskami? Ty písně tu před půlstoletím byly ještě živé a publikum je zpívalo s námi! Večer vyzněl až nečekaně srdečně.

Pro mě se končil malým překvapením. Mezi účastníky byla v obecnstvu přítomná i tajemnice zdejšího OVKSČ. Oslovila mě po programu, pořad pochválila a dodala k mému údivu: „A ty nám teď, soudruhu, podobně zpracuješ i zdejší dělnické hnutí!" Namítal jsem, že jsem z Podkrkonoší a o turnovském dění sociálním nevím nic, ale byl jsem ujištěn, že to jistě dokážu.

Snadné to pro mne nebylo, i když jsem se omezil na počátky hnutí. Bylo třeba rok za rokem listovat dělnickými i měšťanskými místními týdeníky, nahlížet do archivu, využívat služeb muzea. To tehdy řídil *akademický malíř Jaroslav Klápsťe*, který zachytil vzpomínky posledních žijících průkopníků. Mnozí byli dobrými vypravěči, navíc s darem humoru, kterým si v argumentaci pomáhali. Vloženého času jsem nakonec nelitoval. To turnovské čtení sto let nazpátek bylo poutavé a text jsem mohl poskládat pro zpestření z autentických dobových úryvků.

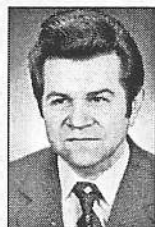
Karel Alt materiál v roce 1962 vydal s názvem, navazujícím na besedy o zdejším obrození - "*Turnovsko v úsvitu dělnického hnutí*". Jaroslav Klápsťe k tomu vytvořil osobitou obálku bez věčně opakovaných revolučních symbolů. Na temném pozadí ohnivý buřičský kohout, budící k boji za volnost a rovnost lidskou. Přímou krajových dokumentech jsem si tehdy ověřil, že bez kolektivního energického usilování bychom nedosáhli ani všeobecného, rovného hlasovacího práva, osmihodinové pracovní doby a sociálního či důchodového zabezpečení.

Oficiálně tato knížečka zůstala v regálech krátce - jenom do éry "normalizace". To už totiž knihovnám opět začaly docházet seznamy zatracovaných.

Tohle vyřazování knih bylo záležitostí nejbolavější. Pokud se "očista" týkala jen limonád a krváků, dalo se to chápat. Ty sentimentální romány od pani Javořické zůstaly stranou pro staré věrné babičky a knihovník pan Pecina jimi tu a tam posloužil s donáškou až do domu. Ale když pak každý politický proces rozhodoval zároveň o osudu nových a nových kaceřovaných děl, i když patřila k zlatému fondu české literatury, říkali jsme si s Jiřím Wolkerem: „Stanu se menším a ještě menším, až budu nejmenším na celém světě.“

Nebyli bychom v Čechách, aby se podle neveselé tradice nehledali aspoň dílčí úkryty pro zvlášť do nebe volající "libri prohibiti", ale na své místo se po Listopadu 1989 vrátilo sotva nějaké to promile knih, které ušly skartaci. Naučí nás časem demokracie snášenlivosti s hodnotami v tom nebo onom odlišnými, jde-li o hodnoty?

Tenkrát jsem uvítal, že se v roce 1953 zahajovala výuka na jedenáctiletce. Odešel jsem učit, i když jsme s kolegy tušili, že zrušení gymnázii je krokem zpátky. S knihovnou a jejím uvážlivým a dělným ředitelem panem Karlem Altem jsem ale rád spolupracoval dál. Zaslouží si náš vděk i srdečnou vzpomínku. Moci se s ním tak setkat v nové knihovně!

Jaromír HORÁČEK

BÁSNÍK IVO ŠTUKA TO ŘÍKÁ NEJEN ZA SEBE...

Vážím si práce knihoven, těch jakoby samozřejmých kulturních center po vlastech českých. Přičtème k tomu snažení divadelních ochotníků, zpěváků na kùrech i v občanských pěveckých sborech, nezapomeňme na učitelky, které s dětmi malují navštívené hrady a zasazují chybějící stromky. To jsou místa, kde kultura opravdu žije, i bez schvalovacích razítek shora. Za pár korun, díky svatým bláznům (a ti jsou ve většině rodu ženského, zametám před nimi kloboukem jako Cyrano, ačkoliv už tak dobře neohnu hřbet).

Vážím si práce knihoven, protože přitahují k četbě děti a z těch (aspoň z některých) se pak stávají dospělí čtenáři. A co čtenář, to člověk trochu zušlechtěný, nasměrovaný k citovému i rozumovému rozkvétání.

Vážím si práce skoro všech knihoven, ale některých zvláště. Mezi ně patří i vaše Markova knihovna, oslavující tak mimořádné jubileum. Vzkvětejte do nového tisíciletí, do internetového věku, do globální civilizace, která nemůže existovat bez malých živoucích center.

Louka - to je deset tisíc vonících trav a květín.

Všechno dobré vám přeje

Ivo Štuka
a Ilse Bršle

DĚTSTVÍ S KNÍŽKOU...

Je to už více jak dvacet let. Byli jsme taková prima parta spolužáků z druhé a později až osmé „A“. Sotva jsme se naučili číst, zjistili jsme, že domácí knihovničky nestačí našim zvědavým očím. Tehdy nás paní učitelka Řeháková vzala poprvé do velké knihovny, do jejího dětského oddělení.

Tehdy poprvé a potom ještě tisíckrát jsme šli do Dvořákovy ulice. Dětské oddělení knihovny sídlilo v budově dnešní správy CHKO. Dodnes si pamatuji až ke stropu vysoké regály plné knih, tlumené světlo a usměvavou paní knihovnici Ludmilu Císařovou. Co ta všechno věděla o knížkách! S nesmírnou láskou a trpělivostí poslouchala naše školáckovské starosti a v psaných příbězích na ně nacházela léky. Z nudné povinné četby uměla paní Císařová vykouzlit zajímavé čtení.

Někdy v páté třídě jsme začali nosit paní knihovnici své první literární pokusy a začali jsme pomalu pronikat do tajů knihovnictví. Osvětlila nám pojmy katalog, jmenný rejstřík, signatura a mnoho dalších záhadných slov. Učila nás, jak s knihami zacházet a jak je ošetřovat, aby nám v pořádku vydržely co nejdéle.

Často jsme zůstávali v knihovně až do konce otevírací doby, pomáhali slepovat poškozené výtisky a naslouchali jsme vyprávění o tajemném světě knih. Tady někde se v každém z nás začalo do stromu poznání rozrůstat semínko lásky k literatuře a knihám, zaseté našimi rodiči v době nejranějšího dětství.

Dnes už máme své vlastní děti. Chodíme s nimi do knihovny na Pohádkové podvečery a doufáme, že ono semínko lásky ke knížkám a čtení se v nich časem rozroste stejně jako kdysi v nás.

Hana HLUBUČKOVÁ,

jedna z nejčilejších čtenářek a dnes už i novinářských autorek.

VZPOMÍNÁNÍ NA JARDU KLÁPŠTĚ

(Už je tomu více jak rok, co náš kraj navždy ztratil jednoho z velkých svých ctitelů a umělců. Jaroslav Klápště však svou aktivní činností vešel i do dějin turnovské knihovny a muzea. Proto dnes ve výročí Městské knihovny A. Marka na něho světytým způsobem zavzpomínal i malíř a další velký přítel knihovny Jan Solovjev.)

Nemohu nikdy zapomenout

na ten kus cesty, který jsme ušli spolu,

na vůni dalek māmivých

i kořeněnou vůni rodné země, kterou milujeme oba.

Na ten čas, kdy o naši práci nikdo nestál

a kdy pár korun bylo pro nás už hotovým jměním.

Žili jsme nádherný život, Jardo. Bohatý a plný náhlých zvratů.

Měli jsme hluboko do kapsy, ale hlavu plnou snů a plánů.

Nemohli jsme si stěžovat na nudu, spíš na nedostatek šancí ukázat,

co dovedem a co všechno bychom mohli lidem dát.

Byli - nebyli, jsme - nejsme, skutečnost - sen ...

Je to tak zvláštní.

Pro mne jsi prostě nezemřel.

Vidím Tě před sebou tak živě, že bych si na Tebe mohl sáhnout,

že s Tebou mohu mluvit, kecat o všem možném.

Jak jsi zdánlivě daleko, tak jsi pro mě blízko.

Jsi součástí mého já, která se ode mne prostě nedá odpárat.

Jaroslav KLÁPŠTĚ,
*7. 8. 1923

† 23. 9. 1999

Vidím Tě, jak se chechtáš, vidím Tě ve chvílích, kdy jsi na dně,
i ve Tvých maximech, kdy jsi geroj, kdy jsi haur a zářiš
a rozhazuješ ty své perly slov nám obyčejným sviním.
A najednou mi je blaze.

Stačí si vzpomenout na naše courání třeba po Arles.
Jdeme v tom strašném poledním žáru uličkami města.
Na hlavách máme kapesníky a doslova se plazíme ze stínu do stínu.
Couráme se podle římských sarkofágů k římskému amfiteátru,
odkud se dojati díváme na provencálskou krajinu s hradem v pozadí,
kterou kdysi namaloval jeden z našich svatých, sám Vincent van Gogh.
Pak zjišťujeme, že dům, ve kterém bydlel, byl za války vybombardován,
sedíme ve stínu zmátoření vedrem a pijeme červené víno,

které nám ze své lahve nabídl místní prasečkář.

A najednou jsme zase v Avignonu.

Jdeme podle papežského paláce do zahrad nad řekou.

Nalevo pod námi rozbitý avignonský most,
na druhé straně řeky středověká pevnost Fort. St. Henri
a pod ní Neuveville (Chateau neuf du Pape).

Po novém mostě přecházíme Rhonu,
procházíme starou branou a jsme rázem ve středověkém městě.

Stoupáme ke gotickému hradu
a díváme se přes prejzové střechy k té vstupní bráně v pozadí, odkud jsme přišli.

A jsme z toho pohledu málem počůrani blahem.

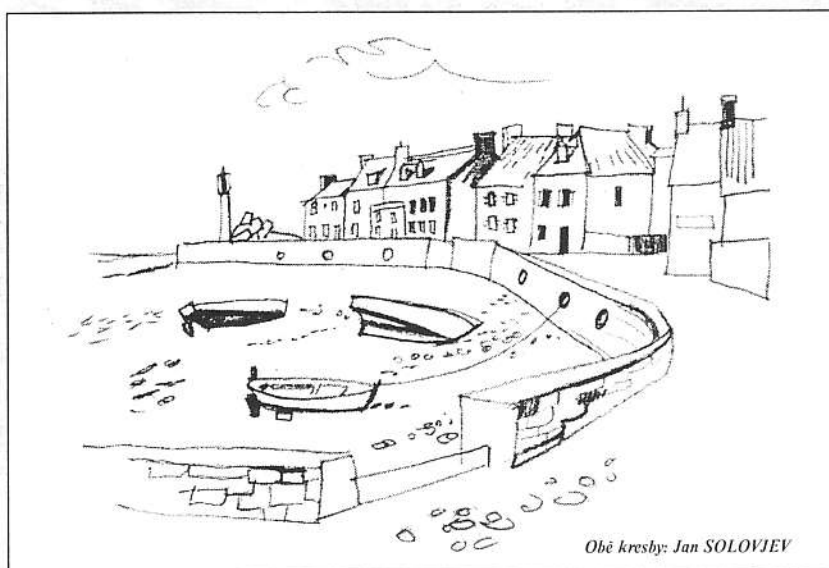
Skicáky ven a začínáme kreslit
a jsme jako v transu stržení jedinou společnou myšlenou.

Zachytit co nejlíp tuhle nevidanou krásu.

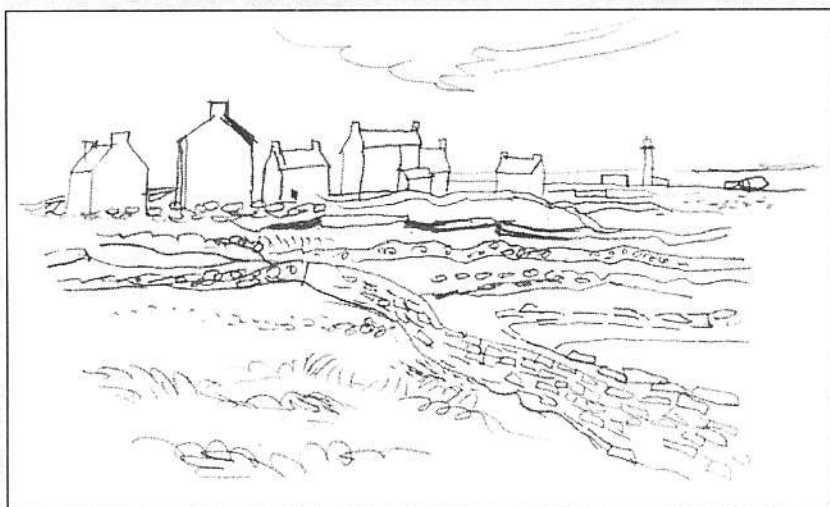
Vzpomínám na Bretagne, na ostrov Île de Sein,
na Audierne, kde v zálivu plném smradlavých chaluh
jsi poprvé jako malíř nabral dech,
našel svoji výrazovou formu

a začal barevně básnit už čistě po svém.

Znovu jdeme spolu v noci přes celou Paříž
z Pigalle až k Lucemburské zahradě,

protože metro už nejede. Znovu vidíme pana Kahnweilera
s pořezanou tváří, který se narychlo holil,
aby důstojně mohl přijmout dva Fillovy žáky.
Madam Souverain v Rue Monsieur le Prince
se na nás znovu mateřsky usmívá a na přivítanou nám nabízí kávu.
Opět jde kolem nás ta krásná mladá černoška
s pěkným předsevzetím a ty ji provázíš slovy
„Nebyl by špatný, takovýhle černý bobeček.“
Jsme znovu v Marseilli a vše, co s sebou máme,
je jedna síťovka a v ní trenýrky a košile. Jinak nic.
Není nic, co by se nám dalo vzít a to nás chrání
i v Rue Mazagran, kde jsme sehnali za 17 franků nocleh

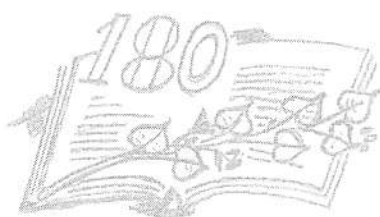
na jedné jediné posteli hodinového hotelu,
jak jsme zjistili, až když už bylo pozdě.
Pořád vidím těch deset policajtů se samopaly,
jak krouží hlavou, když na otázku, co tam proboha
v té čtvrti chceme dělat, nevinně odpovídáme „My tam bydlíme”.
Vidím tě znovu, jak si blízko slavnostně vyšňožené stráže
u pevnosti cizinecké legie kupuješ zmrzlinu a platíš ji
prodáváči v těch nejmenších mincích a ten z té hromady málem šlí.
Jsme znovu na svaté pouti na ostrov Île de Sein, kam se plavíme proto,
že tam kdysi maloval své krásné obrazy z Bretagne malíř Jan Zrzavý.
Malá poštovní loď se mocně houpe a pracně si razí cestu přes ohromné vlny.
A ty, když vidíš, že začínám blednout,
mi se sadistickým úsměvem začínáš vypravovat
o takových gurmánských specialitách, jako jsou nadívané palce
z mrtvol a ono to pomáhá. Rybičky jsem nekrmil.
Jedeme okolo ostrůvků, kde rostou jen balvany a jinak nic,
a přistáváme v malém přístavu plném rybářských lodí.
Z hromady mořských úhořů bere rybář jednoho, rozřízne ho od hlavy
k ocasu, zaloví, játra odhodí stranou na hromádku, vnitřnosti rackům
do moře a vykuchaného úhoře ukládá na paletu. Motivů kolem je fůra.
Malé kamenné domečky a dlouhé řady kamenných ohrazení políček,
stačí si jen sednout a malovat. A kolem dokola daleko široko je moře.
Fouká pěkně studený vítr přes to, že je léto.
Nemůžeme se nabažit té krásy...
Opět jsme spolu v Chartres v katedrále a vibrujeme, chvějeme se dojati
krásou těch raně gotických barevných oken, jdeme kolem starého
středověkého domu s hrázděným zdívkem, kde na trámu je vyřezaný
hlemýžď na listech vinné révy. Jsme chudí na peníze, ale bohatí
nasbíranými dojmy a šťastní jako blechy z té svobodné atmosféry
kolem. Nad námi stříbrošedé nebe a světlo tak jasné, že najednou
chápeme, proč impresionismus vzniknul právě tady ve Francii.
A film běží dál.
Pracujeme spolu na turnovském nádraží. Restaurujeme nástěnné malby
Karla Vika... a ty mi vypravuješ o svých zážitcích z Kyjeva, kde jsi
proniknul přes stráže až na bleší trh na okraji města
a viděl ty chudáky, kteří prodávali hromádku rezavých hřebíků,
dvě boty, z nichž jedna byla pánská a druhá s vysokým podpatkem,
někdo generálskou uniformu, a pak jsi popisoval scénu,
která ti vzala dech. Z pytle, na kterém byly zbytky řezanky,
vysypal nějaký podnikavec zubní protézy po nebožtících
a ty jsi viděl starého, vousatého kozáka, jak si ty různé protézy zkouší,
jestli mu bude nějaká pasovat.
A poslední záběr.
Jedeme spolu autem od Františka a ty mi najednou říkáš
„Viš, co bych chtěl? K tomu výtvarnému chorálu lidstva přidat aspoň
jeden jediný vlastní tón...”
A ten jsi, Jardo, docela určitě přidal a navíc jsi přemohl svůj osud,
protože ve svých obrazech budeš žít dál.

KNIHOVNICKÁ PRÁCE VRCHOLÍ ČINNOSTÍ V ODDĚLENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

TURNOVSKÝ GRANÁTEK - účinná škola hrou

Městská knihovna Antonína Marka v Turnově vyrostla nepochybně ve skutečně vynikající středisko kulturních činností vycházejících z lásky ke knize. Přitom zvláště výrazně, vynalézavě a velmi dynamicky působí oddělení pro dětské a mladé čtenáře. Pečuje o to celý kolektiv knihovny, avšak právě tu obzvlášť vystupuje do popředí další tvůrčí osobnost - paní Eva K o r d o v á. Její aktivity jsou jí životním koníčkem; stále se zde hledají nové možnosti, jak od dětství mládež zaujmout a vést k rozvíjení talentu a čtenářských zálib. Věci prospívá trvalá přátelská spolupráce s nejuspěšnějšími knihovnami blízkých, ale i vzdálenějších měst.

/-red./

Eva KORDOVÁ

CO O NÁS PSALI TAKÉ V POJIZERSKÝCH LISTECH:

MĚSÍC DĚTSKÉ KNIHOVNY - „ČTEME VŠICHNI“

Městská knihovna Antonína Marka v Turnově je členem Svazu knihovníků a informačních pracovníků. Jedna sekce této profesní organizace sdružuje pracovníky dětských oddělení nejen veřejných, ale i školních knihoven v tzv. Klubu dětských knihoven. Členové se pravidelně scházejí s cílem zlepšit činnost, hledat v práci s dětmi nové cesty, jak změnit dosavadní hodiny informační výchovy, hodiny výchovy ke čtenářství, jak napomáhat v odstraňování nečtenářství u dětí i jak pomoci při poruchách čtení ap. To vše v úzké spolupráci se školami.

Klub dětských knihoven vyhlásil k Mezinárodnímu dni dětské knihy, který je jak známo 2. dubna, akci „ČTEME VŠICHNI“. Naše knihovna se k této výzvě připojila, ale rozhodli jsme se pro MĚSÍC DĚTSKÉ KNIHOVNY. Myslíme si, že na akci „Čteme všichni“ to není dlouhá doba, pokud bychom to vzali doslova a skutečně všichni se zapojili. Naší snahou totiž je oslovit nejen co nejvíce dětí, čtenářů, ale i nečtenářů, spolu s jejich rodinami. Zapůsobit i na rodiče... „Udělejte si čas na své děti, vždyť čas, který jim věnujete třeba právě při společné četbě, malování, besedě nebo jen prostém popovídání, se vrátí nejen vám, ale

hlavně vašim dětem". Za naši výzvu je také snaha přiblížit dětské oddělení knihovny široké veřejnosti a říci tím: „Jsme tu pro vás a vaše děti.“

Co jsme na Měsíc dětské knihovny připravili?

Ve spolupráci se Sukovou studijní knihovnou literatury pro mládež a časopisem Česká škola byla vyhlášena *Anketa o nejhezčí knihu roku 1995*.

Již celý březen probíhá v naší knihovně akce **"PUTUJEME ZA POHÁDKOU"**.

Na základě těchto besed pro děti je vyhlášena výtvarná a literární soutěž na pohádkové téma. Nejlepší práce budou odměněny při besedě se spisovatelkou a pohádkářkou Marií Kubátovou 25. dubna. Na dny předvelikonoční jsme ve spolupráci s Antikvariátem a knihkupectvím pana Bartůňka připravili prodejní výstavu knih. Proběhne od středy 3. dubna do pátku 25. dubna. V průběhu měsíce dubna připravujeme řadu zajímavých setkání se spisovateli a ilustrátory pro děti.

Nejmladší čtenáři

O VODNÍKOVI

Povím vám pohádku o vodníkovi. Že nevěříte? Tak já vás přesvědčím. Vodník žije ve vodě a kouří dýmku. Jenže už ji vykouřil a to je pro vodníka pohroma. Tak se rozhodl, že se vydá do města. Udělal si velikou zásobu vody do hrnců. To proto, aby mu nevyschl šos. Protože to je pro vodníka důležité. Tak se vydal do města. Říkal si, že se to asi za těch sto let nezměnilo. Nejprve se divil těm novým kočárům. Jeden ho málem přejel. Zeptal se jednoho pána: „Vašnosto, kde jsou u kočáru koně?“. Pán se na něj nejprve obořil, ale pak se zasmál a řekl si, že to byl asi blázen. Jak by se sem vešel jeden kůň, natož dva. Všechno důkladně pokapal a šel zase dále. Zašel do jednoho krámku a zeptal se na tabák. Pán mu ukázal, kde se prodává. U trafiky si vybral silný tabák. Když došlo na placení, tak vodník platil sto let starými penězi. To už měl vodník celý jeden hrnec vody spotřebovaný a z toho půlku na zemi. Všude kde byl zůstávala za ním voda. Vodníka poslali do směnárny vyměnit si peníze. Tam za dukáty dostal moc a moc peněz a tak si koupil tolik tabáku, že mu stačil na dalších sto let.

Nadějněho „pohádkáře“ Ivoše HRDINU baví i encyklopedie

KONEC.

Ivo Hrdina
IVO HRDINA
Švermova 626, 511 01 Turnov

2. DUBNA 1996 TURNOV DĚTŠTÍ MILOVNÍCI KNÍŽEK V PRAZE

SUK '95

aneb
KNIŽNÍ TRH PRO MALÉ

Josef Paleček

- Jan Ryška: Tělo, sezení stěná 1963
- František Nepl: Makový muzíček 1973
- Václav Fidur: Elča pelce kotmelce 1982
- Ila Hurník: Sídva, jsi umělec! 1986
- Janežlov Sedlert: Koučelo se koučelo 1992

*pro všechny děti
které se nemohly dostat
do knihy*

2/4/96

Děti se spisovatelkou Martinou Drijverovou

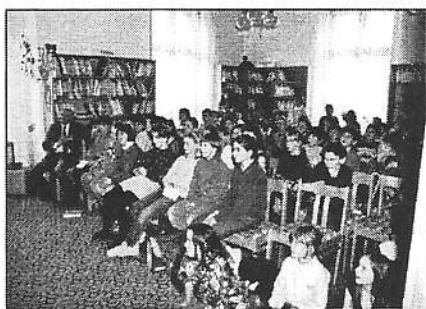

FOTO: O. GORDON

*Čtením knihomyslí a tušící
přelomky
Zbyněk Malinský
10.4.96*

Zbyněk Malinský

CYRIL A TENISKA

ALBATROS
PRAHA

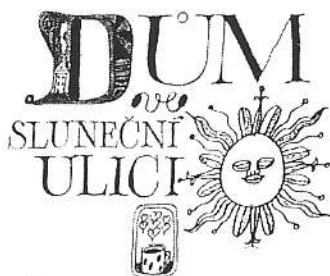
Zbyněk Malinský ----- Albatros Praha

Afroditu,

**PŘÍBĚH TAKY
O KOHI**

*Ta ta kniha je určena ke
čtení, což je zcela přirozené.
Zbyněk Malinský
10.4.96*

ZBYNĚK MALINSKÝ

*S hvězdičkami je lepší
se těmto knihám*

*Zbyněk Malinský
10.4.96*

ČESKÁ EXPEDICE

Městská knihovna A. Marka
v Turnově

Vás zveme na výstavu

ČTENÍ POD LAVICÍ aneb

Dobrodružná literatura
v minulosti i současnosti

KDY: 23.3.~27.4.

KDE: v dětském oddělení
knihovny

Z materiálů SPKK Praha uspořádala
Mgr. Jovana HUTAŘOVÁ

*Vyhodnocení nejmladších tvůrců poezie.
Ceny a diplomy předává básník Jiří
ŽÁČEK a dr. Milada MATEJO-
VICOVÁ. Konferuje Eva Kordová.*

*Pěvecký sbor ZUŠ CARMINA
a píseň „Země má“.*

Pavla NOVOTNÁ a písnička „Tři čuníci“

Autogramiáda

A NASTUPUJE
>> Turnovský Granátek <<

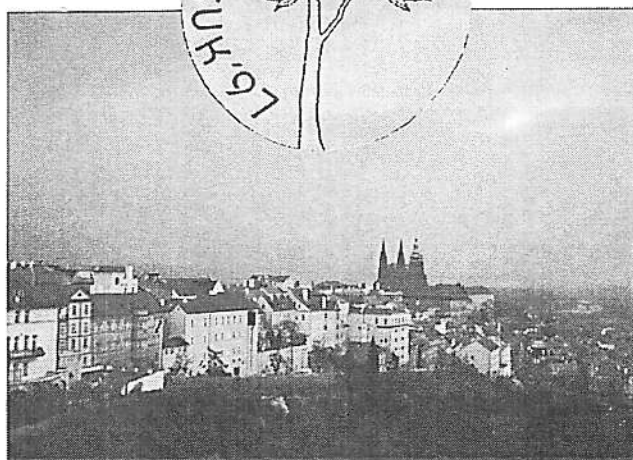
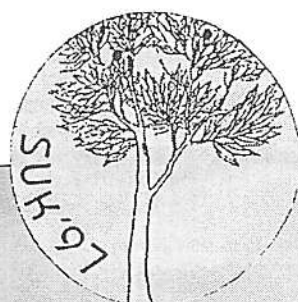
Turnovský Granátek

*Jakýmsi vyvrcholením (nikdy nekončícím) oné výchovy k láskyplnému čtenářství bylo i založení dětského čtenářského kroužku s oním na Turnovsku zcela charakteristickým „kamenářsko - šperkařským“ pojmenováním - **TURNOVSKÝ GRANÁTEK** - vedený Evou Kordovou. Ten se brzo zapojil i do celostátních soutěží a čestně se v nich umísťuje. Na následujících dvou stranách jsou dokumentační snímky z jeho vítězného pobytu v Praze (1997):*

—CXSOKSXS—

GRGZXS—XS

V PRAZE

Andrea, Peter a Jakub
čtakoji na zahajení
ankety

Vídauci ankety - SUK 97
Hr. Bila Vtková,,
Ivana Hlulárová
a Lúdmila
~ ředitelka SPKK - Praha
(zleva)

Spisovatelka
Marie Kubařová
losuje deset výherců
ankety

Z „korespondence“ malíře M. Jágra Turnovským

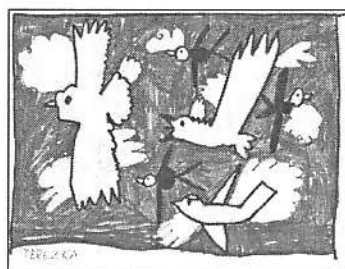
E. Kordom

Posílám Vám zápis, který jsem psala
zabývané E.V. MARTINIKOVÉ
na ad Perchtlov 72 79

Turnov

TURNOV 3. LEDNA 1999

He máte o Turnově přehled, je ani není
obavíte být!

Milý pane E.V. Kordom

Děle se v blízké příjdi a bestave
zacházení
při (včetně dětí), ba se dobit
dřívě, Sámka ke 'Al' by obit
dětí nepřijí
tu se Vám postanu, není přepce
E.V. E.V. Machová, není se (poch)
přepce (poch), přepce (poch) přepce
v. v. v. Je to přepce přepce, přepce
A přepce

Let je přepce

1/10/1999

11. VI. 1999

11. listopadu 1999
 a kniha o mluvě knihovna
 pro knižní a mluví fuprovské děti
 kniha o pradávné
 Pecháček Ferdý Mraveneček
 pohádkové Havel Jan

Jan HAVEL z „Divadélka jednoho herce“
 z Vysokého Mýta

Domov pro Marťany

spisovatelka
Martina DRIJVEROVÁ

ilustrátorka
Eva MASTNÍKOVÁ

*Beseda nad knihou, která získala řadu
 ocenění od dětí, učitelů a knihovníků
 v anketě o nejhezčí knihu roku 98.*

Galerie Muzea Českého ráje - středa 6. října 10 hodin
 dopoledne

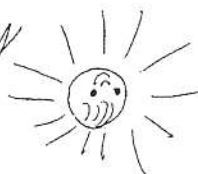
autogramiáda + prodej knih

*V Turnově je daleké kamene!
 a můj drahý lidé!*

Martina Drijverová

Musik, Kunst, ...

...
...
...

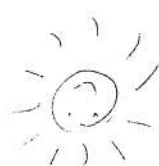
...
...

...

28. Juni 2000

...
...

...
...
...
...
...

Městská knihovna A. Marka
Okresní muzeum Českého ráje
Středisko pro volný čas dětí a mládeže

pořádají

v rámci 725. výročí města Turnova a akce Čteme všichni

TURNOV - NAŠE MĚSTO

Slavnostní i zábavné odpoledne pro děti turnovských škol,
kde budou vyhodnoceny všechny soutěže, uspořádané v tomto školním roce.

V programu vystoupí:

soubor Jazz kvintet

Zuzana Folprechtová - zpěv

LS Čmukaři

Hosty pořadu budou:

historik PhDr. Karol Bílek

spisovatelé Božena Šimková

PhDr. Vladimír Hulpach

malíři Alena Janoušková

prof. Miloslav Jágr

nakladatelství Albatros dr. Milada Matějovicová

Ludmila Hobrová

Vlasta Guznarová - zakladatelka Turnovského granátku

Městské kino - středa 4. června 1997 ve 13 hodin odpoledne.

Loutkaršský soubor
"NA ŽIDLI"

**Městská knihovna Antonína Marka
a II.ZŠ v Turnově**

**zvou děti na setkání a besedu se
spisovatelkou a pohádkářkou**

MARIÍ KUBÁTOVOU

Čarování S POHÁDKOU

Setkání v Turnově dne 31. března
bylo mi milé na překlad:
- promítali jsme dokumenty o této zemi
knihovny,
- sledovali jsme a navštívili jsme
střední školu
- a četli jsme si o autorském
kolektivním vlastním v Turnově
gymnaziu. Bylo to, jakoby to
poděrala rukou o budovu
a jsem šťastná, že se mi v Turnově
ten oněh, vzhled obě budov
otekal. Byli jsme milými
vlastními a děti, jak jsem
ad aska, aby to bylo evně mými
být to, že je pro nás, odložte je
na generaci.

Marií Kubátová

31. 3. 1990

Marie Kubátová

Cenu – skřítku Knihovnička předává Anna Mastníková (Turnovský Granátek).

TURNOVSKÝ GRANÁT A „GRANÁTEK“

(SLOVO SPISOVATELČINO ZÁVĚREM I NA DALŠÍ CESTU KNIHOVNY)

Jméno města Turnova jsem poznala v dětství: Krajkové řízi mě babičky zdobila brož z turnovských granátů. Babička o granátech říkala: „To jsou krupějky krve české země. Permonici je proměnili v trvanlivou krásu, aby se nezapomínalo, kolikrát a zač ta naše země krvácela.“ Babička měla třináct dětí a bolestně znala, co je to mateřský strach. Zdědila jsem tu brož, osleplou už o několik granátů, které časem vypadaly, a vracívám se k nim, když se o něco vzácného bojím.

Podruhé jsem se setkala s Turnovem až jako spisovatelka: Přišlo mi z Turnova pozvání na křtiny městské knihovny. Knihovna měla být pokřtěna jménem vlasteneckého buditele Antonína Marka. Pohádkové království, v němž jsem svou tvorbou jako pohádkářka bytovala, přisuzuje kmotrovství dvojroli: Dobré kmotřičky stávají u kolébek novorozenců a kmotřička smrt vysvobozuje, když je tíha bolavé člověčiny k neunesení. Kmotrovství je oblouk nad životem a být kmotrem znamená velký závazek. To je slib, budu o tobě vědět a budu ti stát nablízku v dobrém i zlém, kdykoliv to budeš potřebovat. Tak jsem se stala - spolu s Františkem Nepilem - kmotrou turnovské knihovny a přemýšlela jsem, jak by měl asi kmotřičkovský slib znít:

- *slíbují, že budu patronkou tisíců knížek, které tvoří pokladnici knihovny a trezor mateřského jazyka,*

- *že budu pomáhat knihovníkům a knihovnicím, kteří slouží v knihovně jako prostředníci mezi knížkou a čtenářem -*

- *a počítám, jak dlouho že už ti turnovští knihovníci, předávající veslo jeden druhému, jak šly roky, konají tuto prostřednickou službu?*

V roce 2000 je to už řetěz stoosmdesáti let. Co se za ta léta poskládalo v paměť české země, a jak se běh času zrcadlí v knihách, v tematech, v jazyce? Od roku 1820, od dob mocného reakčního Metternicha, přes revoluční rok 1848, dvě světové války, dvoji okupaci - kolikrát tu už bylo třeba, aby český jazyk našel asyl v české knize...!

Listovala jsem v domácí knihovně, zděděné po tatínkovi, a hledala jsem, jaké poslání by mohl říci Antonín Marek knihovně, jež nese jeho jméno? Znělo by to příliš starobyle v našem novém čase, kdybychom chtěli citovat z předmluvy, jakou v letech počátků české vědy doprovodil Jungmannovu „Slovesnost“. Ale i přes práh věků je z těch archaických vět cítit vřelost i úctu k mateřskému jazyku. A ta by měla prosvítat i do našeho času a naší práce s knihou.

Tu vřelost a hluboké zaujetí pro práci s knihou, jež přesahuje rámec povinnosti knihovníka, jsem cítila, když jsem podržela v rukou „Turnovský granátek“. Děti, které turnovská knihovna vychovává v čtenáře a přátele knížek, vydávají svůj literární časopis. Sami si píší příběhy, sami je ilustrují, sami redigují svůj časopis. Naučit děti nejen číst, ale i odívat vlastní myšlenky do slov, vět, příběhů je víc než libohra s psaným slovem: je to výzbroj pro život. Vždyť kdo neumí formulovat myšlenku, pronést ji nahlas či sdělit ji papíru, je pro okolní svět němý, a to je totéž co bezbranný. A za tuto výzbroj do života dnes a za stoosmdesát let práce s knihou, která pomáhala národu žít, jsme turnovským knihovníkům vděční. Nejen my, kteří jsme s prací pro knihu spjati, ale my rodiče, my učitelé, my všichni přadláci vlákna řeči, jež spojuje lidi s lidmi v národ. Kéž je naše přádro pevné a ušlechtilé.

Mami Hrubá

Redakce se zadostiučiněním sděluje všem příznivcům a přátelům turnovské Městské knihovny A. Marka, že se v roce svého významného výročí (počínaje 1. 1. 2000) stala rovněž sídlem regionální osvětové instituce - Občanského sdružení „PAMĚŤ ČESKÉHO RÁJE A PODJEŠTĚDÍ“. Úkoly a obsah činností tohoto sdružení jsou široké, občansky angažované a zaměřované především na ožívování velkých tradic kraje i jeho nejvýznamnějších osobností. Proto také sdružení je vydavatelem regionálního vlastivědného sborníku „OD JEŠTĚDA K TROSKÁM“, u jehož kolébky stáli univerzitní prof. dr. J. V. Šimák z Turnova a řídící učitel Václav Havel z Českého Dubu, tamtéž zakladatel Podještědského muzea Karoliny Světlé.

PAMĚTNÍ PUBLIKACE „STOOSMDESÁTILETÁ, 1820 - 2000“ vychází v edici regionálního vlastivědného sborníku „Od Ještěda k Troskám“ v roce důležitého výročí Městské knihovny Antonína Marka v Turnově. Autorsky přispěli uvedení tvůrci a spolupracovníci za redakce Václava Jenšovského, prom. filos. Na titulní straně obálky a rovněž uvnitř publikace (str. 54) bylo použito originálních kreseb Anny Mastníkové, jedné z aktivních dětských čtenářek knihovny. Vydání tohoto výročního tisku financovala Městská knihovna A. Marka v Turnově z vlastních zdrojů.

